

- ⊕ **Exposicions:** Artur Heras a Xàtiva
- ⊕ **Festivals:** Strenes a Girona
- ⊕ **Fires:** Saló del Còmic a Barcelona

PER QUÈ EL BREXIT I L'INDEPENDENTISME NO TENEN RES A VEURE?

ENTREVISTA JOAN TARDÀ ERC

‘Jo vull l’hegemonia’

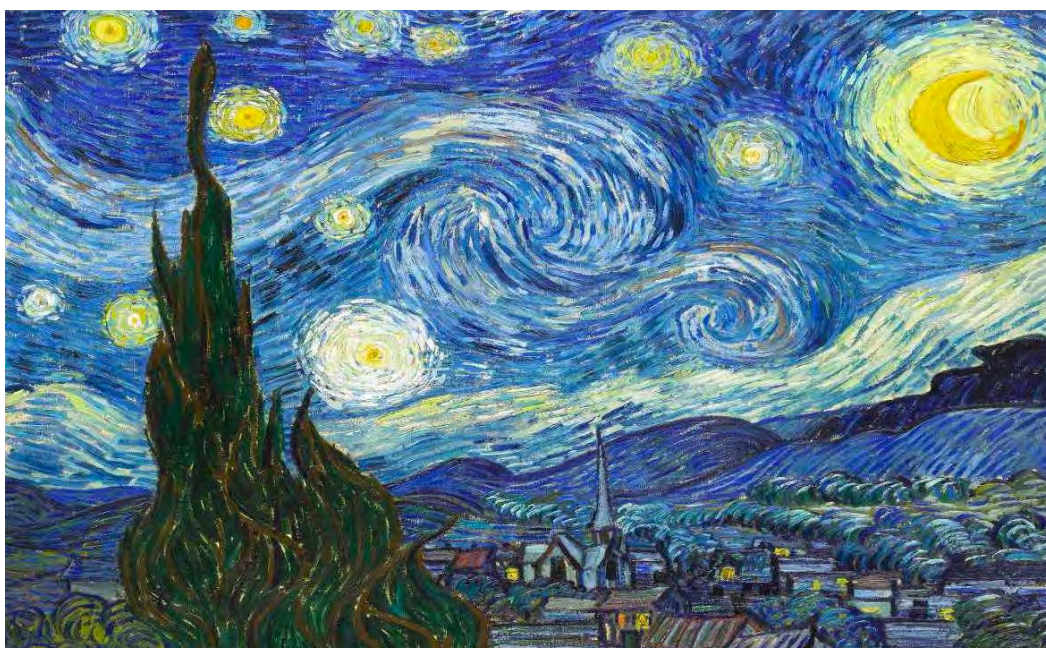
ENTREVISTA XAVIER ESPOT DEMÒCRATES ‘L’avortament és incompatible amb tenir un copríncep episcopal i abocaria Andorra a la desaparició’

{ Avui, 6 d'abril de 2019, **Jordi Cuixart i Jordi Sànchez** fa 537 dies que són a la presó, **Oriol Junqueras i Joaquim Forn** 520 i **Carme Forcadell, Dolors Bassa, Raül Romeva, Josep Rull i Jordi Turull** en fa 410

VOLEU COMPRAR LA PISTOLA DE VAN GOGH?

MERCÈ IBARZ

‘La nit estrellada’, l’últim quadre que va pintar Van Gogh, el 1889, tretze mesos abans de morir.

VVG

Episodis de la nit idòlatra del mercat de l’art: ara toca la subhasta del revòlver que va matar Vincent

Això mateix: la voleu comprar? És la pistola amb què va morir Vincent Van Gogh, d’un tret que un munt d’estudiosos avalen que es va fer ell mateix. La voleu comprar? Compto que no, que no esteu disposats a gastar-vos la fortuna que se’n demanarà, si la teniu. Perquè el fet imminent és aquest: la tal pistola sortirà a subhasta! Vinga, som-hi: el circ Van Gogh no s’atura. Ben al contrari.

Sortirà a subhasta el 19 de juny a París. És una Lefauchaux de 7 mil·límetres. No era gaire potent. La bala, adreçada al cor, va topar amb una costella i va anar a parar a l’estómac. El pintor va morir al cap de trenta hores. Vincent –que així firmava els quadres, sense el cognom, a la manera de Rembrandt, que no és el cognom del mestre holandès del barroc sinó el nom de pila– es va desmaiar després del tret i quan es va desvetllar, sense trobar el revòlver va tornar com va poder a l’alberg Ravoux, de la població d’Auvers-sur-Oise, on moriria.

60.000 euros, de moment. És el preu de sortida que el revòlver tindrà a la subhasta de la casa francesa Auction Art al juny. Direu que no és pas tant en el mercat actual de l’art, que hauríem d’escriure amb majúscula per, a la manera de l’historiador Gombrich, ja el 1950, remarcar el caràcter de

Els descendents han estat ben aconsellats i, abans de treure-la a subhasta, la van deixar exhibir el 2016 en l'exposició d'aquell any al museu que porta el nom (el cognom) de l'artista, a Amsterdam

Ara mateix hi ha pel món set exposicions dedicades a Vincent, a més de la que tenim a Barcelona, una cosa interactiva i no sé què més, que no he visitat. I ara toca subhastar la pistola

fantasma i d'ídol de la institució artística. L'art, amb minúscula, és l'únic que compta i si compta és només perquè hi ha artistes (o no). Els no-artistes, els mercaders si voleu, són els que han fet del mercat de l'art un dels ídols contemporanis, un dels fantasmes poderosos. Vaja: el preu final de la pistola de Van Gogh serà estratosfèric.

Tinc un deute, amb Vincent. Més ben dit, tinc un deute amb el circ Van Gogh. Era el 1989 i anava força llavors per terres franceses, seguint festivals de cine documental. De passada, vaig començar a advertir l'interès periodístic de les exposicions que es feien als museus francesos i després vaig veure que també en els britànics, que són els veritables mestres de l'art de fer exposicions. Un dia, per la Provença, vaig fixar-me en el munt de revistes dedicades a l'art que parlaven de Van Gogh (els francesos en fan moltes, d'aquestes revistes). L'any següent seria el centenari de la seva mort. Ah. L'alerta periodística em va fer començar a informar-me a fons. I així va començar la meua etapa de cronista d'exposicions, que em va ocupar, i mantenir, durant dues dècades a les planes de La Vanguardia, sobretot al Magazine dominical. Em pensava que era un tema per a anar fent, això de les exposicions, i va resultar ser una mina.

La cosa no s'atura, no. Ara mateix hi ha pel món set exposicions dedicades a Vincent, a més de la que tenim a Barcelona, una cosa interactiva i no sé què més, que no he visitat, al Port Vell. I per si no en teníem prou, ara, la pistola. De debò que donaria un ble de cabells per assistir al juny a la subhasta parisenca. Qui la comprarà? Per quant? On anirà a parar?

La pistola és propietat d'una família francesa que la té des que un pagès la va trobar en un prat d'Auvers el 1965 i la va tornar, vés a saber per què, amb els anys que feia de la mort del pintor, a l'alberg on residia. Els descendents han estat ben aconsellats i, abans de treure-la a subhasta, la van deixar exhibir el 2016 en l'exposició d'aquell any al museu que porta el nom (el cognom) de l'artista, a Amsterdam. Un cop avalada per un gran museu, una obra, un objecte, revalora el seu preu de manera colossal. I ara, tres anys després, a subhasta.

En aquella exposició del 2016, la pistola va causar sensació, és clar. Rovellada, autenticada pels experts com a pròpia d'aquell any de 1890, magnètica perquè, ja se sap, el millor artista és l'artista mort, i més si s'ha llevat la vida, la Lefauchaux de 7 mil·límetres regna des de llavors entre els mercaders a l'espera del millor moment de canviar d'amo. Que ha arribat, enguany. Acompanyada de set exposicions internacionals i d'un **marxandatge formidable** de la casa nord-americana Vans, la pistola serà ara l'estrella.

D'aquella nit estrellada pintada per Vincent a aquesta nit idòlatra, ves tu. Ja no es parlarà tant de l'orella de VG, ara parlarem de la pistola de VG. 📺

LA FALSA POLÈMICA SOBRE ELS ESCORTES DE TORRA

PERE MARTÍ

Qualsevol cosa que és normal en qualsevol govern del món, si ho fa la Generalitat, esdevé polèmic. ACN

La Zarzuela i la Moncloa tenen un equip de seguretat propi format per membres dels cossos i forces de seguretat espanyoles * La Crida pel Finançament insta la ciutadania a dir prou amb el vot a les eleccions *** Andorra tanca la campanya amb retrets entre Espot i López**

TEMA DEL DIA

Seguretat. Qualsevol cosa que és normal en qualsevol govern del món, si ho fa la Generalitat, esdevé polèmic. Tots els presidents de govern i els caps d'estat del món tenen un equip de seguretat format per membres de la policia pròpia del país seleccionats expressament per a aquesta tasca. El govern català ha decidit de crear l'Àrea de Seguretat Institucional perquè el president de la Generalitat tingui un equip propi de seguretat amb un nombre de mossos encara per determinar que es dedicaran principalment a tasques d'escorta, no solament del president, sinó també dels ex-presidents i de la consellera de Presidència. El procés de selecció es fa per mitjà de la Direcció General de

la Policia, que depèn del Departament d'Interior.

No és una idea gaire original. La Moncloa també té un Departament de Seguretat de la Presidència espanyola, integrat majoritàriament per guàrdies civils, que depèn del Ministeri de la Presidència que ocupa Carmen Calvo i no pas del Ministeri de l'Interior espanyol. Sense anar gaire més lluny, a la Zarzuela també hi ha el 'Servicio de Seguridad de la Casa Su Majestad el Rey', que depèn del secretari general de la casa reial espanyola i s'encarrega de la seguretat de tots els membres de la casa reial. És integrat per membres dels cossos i forces de seguretat de l'estat, degudament seleccionats. Són famosos per esquivar totes les nor-

La decisió del govern de Quim Torra ha aixecat les protestes dels partits unionistes, perquè ja hi veuen una policia 'política'

El problema de fons és que Catalunya és una simple autonomia i no té els drets que té un estat a l'hora d'estructurar la seva seguretat

mes de protocol quan estan de servei i sovint han tingut enfrontaments amb els Mossos per la seguretat del rei espanyol, quan ha coincidit en actes on hi havia el president de la Generalitat. No ara i prou, sinó de fa força anys.

Malgrat això, la decisió del govern de Quim Torra ha aixecat les protestes dels partits unionistes, perquè ja hi veuen una policia 'política'. En el clima preelectoral en què som, és normal que els partits provin de manipular què és un servei de seguretat, però també s'ha queixat la Moncloa, cosa que no deixa de ser un exercici de cinisme. La ministra portaveu espanyola, Isabel Celaá, ha comprat el relat que és una policia política i ho ha qualificat de 'aberrant'. Ho ha dit des d'un recinte vigilat per guàrdies civils del Servei de Seguretat de la Presidència espanyola. La inefable Inés Arrimadas, mentre Albert Rivera amenaçava de tan-

car TV3, ha parlat de 'guàrdia pretoriana separatista' i Pablo Casado deu estar a punt de disparar, tot i que denunciar l'existència d'una policia política des del PP, en plena polèmica sobre les clauveres de l'estat de Jorge Fernández Díaz, hauria de ser difícil. Però Casado segur que ho aconsegueix, perquè ja ha demostrat en aquesta campanya que no té escrúpols. Els qui diuen que calen Mossos per a altres coses, troben molt normal que la policia catalana estigui obligada a protegir les vint-i-quatre hores del dia les seus judicials espanyoles que hi ha a Catalunya. Una decisió del TSJC que implica destinar centenars d'agents en detriment de la seguretat ciutadana, segons que han denunciat els sindicats.

El problema de fons és que Catalunya és una simple autonomia i no té els drets que té un estat a l'hora d'estructurar la seva seguretat. A més, hi ha alguns comandaments dels Mossos enfadats amb la proposta, perquè no els han consultat, cosa normal, atesa la necessària confidencialitat que requereix una unitat d'aquestes característiques. És evident que el president i els ex-presidents necessiten una seguretat efectiva, no solament perquè Catalunya està en alerta 4 per terrorisme, sinó també perquè les amenaces contra les autoritats catalanes són constants per part de sectors de l'extrema dreta, cada dia més actius i amb més impunitat.

MÉS QÜESTIONS

El govern espanyol autoritza la Generalitat a refinançar 944 milions de deute i reconvertir-lo a llarg termini. El consell de ministres espanyol ha autoritzat el govern valencià a formalitzar operacions de deute a llarg termini per un import màxim de 944 milions d'euros. La referència del Consell recorda que aquestes operacions tenen com a finalitat refinançar operacions de crèdit a curt termini de caràcter estructural, segons el procediment acordat per la Comissió Delegada del Govern per a Afers Econòmics (CDGAE) en la reunió del 26 de

juliol de l'any passat. El govern de Pedro Sánchez es va comprometre amb Ximo Puig a aprovar aquesta mesura, entre altres, com ara la condonació del deute de la Marina de València, en canvi que el Consell canviés la seva abstenció per un vot a favor de l'objectiu del dèficit al Consell de Política Fiscal i Financera. La promesa de condonació del deute de la Marina no s'ha complert.

La Crida pel Finançament insta la ciutadania a dir prou amb el vot a les eleccions. La Crida pel Finançament Valencià demana als ciutadans que diguin prou i s'afegeixin a la reivindicació d'un finançament just aprofitant les eleccions valencianes i espanyoles del 28 d'abril. En un comunicat, la plataforma recorda que aquests darrers quaranta anys, cap dels parlaments valencians ni espanyols que han sortit de les eleccions ha reivindicat de manera clara, sense embuts i més enllà de declaracions institucionals, una reforma del sistema de finançament autonòmic. El seu objectiu és que aquest canvi es tradueixi en un control total de la fiscalitat i dels ingressos i despeses per part del govern de la Generalitat. La plataforma admet que, 'com a molt', s'ha posat sobre la taula la crítica al sistema actual, que empobreix els valencians i es basa en una espoliació fiscal per part de l'Estat. Per a la Crida pel Finançament, es tracta d'un problema polític, no d'un problema metafísic sense cap repercussió en la vida dels ciutadans. En el comunicat, recorden que 'quan parlem de finançament, quan parlem de qui controla les claus de la caixa, parlem de les coses en què es gastaran els diners que paguem els valencians en forma d'imposts.'

La prefectura de Perpinyà torna a prohibir a les Armilles Grogues de manifestar-se a l'autopista. La prefectura de Catalunya Nord ha emès un decret per a prohibir a les Armilles Grogues de manifestar-se als peatges, i prop dels accessos a l'autopista durant tot el cap de setmana. El comunicat oficial reconeix que el dret de manifestació és

Sant Vicent Ferrar. WIKIMEDIA COMMONS

una llibertat constitucional, però afegeix que la llibertat de circulació, el respecte de l'ordre públic i la seguretat de les persones i material també ho són. Les multes per participar en una manifestació prohibida són de 135 euros. La prefectura també limita la distribució i el transport de carburant en bidons i el transport d'armes de caça, municions i focs d'artifici, des d'aquest vespre a les vuit fins diumenge a les deu de la nit. La prefectura de Catalunya Nord no havia publicat cap decret d'aquesta mena des del febrer.

Pericay abandona la política balear. Qui va ser un dels pares intel·lectuals de Ciutadans, Xavier Pericay, considera d'abandonar la política. Una decisió que prendrà després de les eleccions. L'altra opció que preveu és anar a Madrid, si l'executiva de la formació li ho proposa. Sí que dona per acabada la seva carrera política a les Illes, després d'haver perdut les primàries per a encapçalar la candidatura de Ciutadans al Parlament. El cas Bauzá, com ell l'anomena, tampoc no hi ha ajudat. Pericay respecta que Albert

Rivera hagi col·locat l'ex-president balear del PP de número cinc de la llista a les europees, però qüestiona que tingui un efecte positiu. De tota manera, està satisfet que Rivera l'hagi allunyat de les Illes. Les llistes per a les eleccions municipals també donen molts maldecaps a Ciutadans. Pericay admet que hi ha desavinences internes, per exemple a Palma, per confeccionar les candidatures. No està gens clar que Josep Lluís Bauçà continuï com a número u a Palma, tot i que Pericay ho voldria.

Andorra tanca la campanya amb retrets entre Espot i López. Els caps de llista de Demòcrates i el Partit Socialdemòcrata han protagonitzat un cara a cara organitzat per l'emissora SER Andorra en què Xavier Espot i Pere López s'han enfrontat especialment en dues qüestions, el model fiscal i l'avortament. Despenalitzar la interrupció voluntària de l'embaràs és, per al candidat de DA, la fi del Copríncipat, un model institucional 'imprescindible' en un entorn internacional complicat per als microestats com Andorra. El socialdemòcrata ha insistit

que, des de l'aprovació de la constitució, s'han fet avenços contra la doctrina de l'Església sense que hagi trontollat el model: matrimoni civil, divorci, unions homosexuals, recentment la llei de reproducció assistida, i que pot passar igual amb l'avortament. La reacció d'Espot ha estat immediata: l'ha acusat de treure's la careta i de voler instaurar una república. Espot ha preguntat a López si Andorra tindria el suport d'Espanya i França per a assolir un acord d'associació amb la Unió Europea sense l'actual sistema institucional.

LA XIFRA

48,4%, és el percentatge de catalans que volen la independència, mentre que els qui hi estan en contra es queden en un 44,1%, segons l'enquesta que ha fet pública avui el CEO.

TAL DIA COM AVUI

El 5 d'abril de 1419, avui fa sis-cents anys, moria sant Vicent Ferrer. Fou un dels personatges més influents del seu temps, tant en l'àmbit polític com en l'espiritual.

JOAN TARDÀ

‘Jo vull l’hegemonia’

Entrevista amb el diputat d’ERC a Madrid, i un dels homes fort del partit

ADIVA KOENIGSBERG

ANDREU BARNILS

Joan Tardà i Coma (1953) ha estat diputat d’Esquerra Republicana de Catalunya a Madrid durant quinze anys. I ara ho deixa, torna a casa i farà allò que digui el partit. Aquesta entrevista potser és la darrera que fa encara amb l’acta de diputat. Tardà rep VilaWeb en una cafeteria de Barcelona, a tocar de Catalunya Ràdio. L’entrevista, transcrita, pot semblar

tensa. I no. Va ser confrontada, això sí, però és molt difícil, la tensió amb Joan Tardà, perquè és molt difícil que aquest home no desperti tendresa, per contraposades que siguin les opinions. Dit per rivals de tots els colors.

—Quinze anys a Madrid. D’amics, n’heu fet?

—He fet amics de tot Espanya, bàsi-

cament, del món antifeixista i el món antirepublicà. Luis Ocampo, per exemple, d’Esquerra Castellana, i també gent d’Esquerra Unida, membres del Sindicat Andalus de Treballadors.

—L’altre dia, ignorant de mi, vaig descobrir la gran llibreria Malatesta de Madrid. Més llibreries que us hagin agradat?

*L'època de l'estatut,
i del 'mori el borbó',
no era fàcil caminar
pel carrer a Madrid*

*Vivim en una
societat líquida,
postmoderna, on els
principis hegemònics
són l'hedonisme,
el consumisme, el
funcionalisme i el
pragmatisme*

—No us puc ajudar. Conec la Malatesta, perquè hi fem actes. Però a Madrid no saltres hem fet vida molt discreta. Per raons de seguretat hem hagut d'acostumar-nos, com a mínim jo, a fer una vida de l'hotel a la feina. He tingut molts problemes a Madrid, sí. Però això és el pa de cada dia. T'insulten. No he anat amb guardaespalles. Però més d'un cop companys del partit m'han hagut de venir a ajudar. L'època de l'estatut, i del 'mori el borbó', no era fàcil caminar pel carrer.

—Anar sol a una llibreria, no ho podíeu fer?

—No. No ho he fet mai per evitar problemes. I tampoc he anat en metro, per desgràcia. La immensa majoria de la gent no t'increpa. Però sí que reps 'viva Espanya'. Insults. Una mica de tot.

—Déu n'hi do. En una entrevista a la revista el Temps veig que sou fill d'un paleta que va morir sense veure-us diputat. I la vostra mare?

—Taquillera d'un cinema. Ella va morir fa un any i mig. Va poder votar el Primer d'Octubre. Republicana. I el meu avi era el batlle republicà de Cornellà de Llobregat. Va morir a l'exili l'any 1975.

—Aquesta dada no em sonava gens. Sou nét del batlle republicà de Cornellà?

—Sí. I no se sap gaire, això, no. Isidor Coma. Va proclamar l'estat català com a batlle. I va estar al vaixell Uruguai. Empresonat. Com tots els batlles que van proclamar l'estat català.

—I els vostres fills a què es dediquen?

—Una noia treballa en una editorial. I el fill estudia periodisme.

—No! Digueu-li que no!

—Sortosament, des dels setze anys, i ara en té vint-i-un, ha treballat de cambrer els dissabtes i els diumenges. O sigui, que d'ofici serà cambrer.

—He vist que dieu que 'el Primer d'Octubre ha fet inevitable el referèndum'. Però no era un referèndum, l'1-O?

—No. El Primer d'Octubre és una prova més que hem superat. De les moltes que el nostre poble ha d'anar superant. Va ser un fenomen extraordinari de desobediència institucional i popular que ens ha servit per a fer inevitable el referèndum. Però no ha servit perquè els estats del món ens reconeguin com a República. De fet, no som República.

—I el Primer d'Octubre per què no és un referèndum? Perquè els vots no són legals?

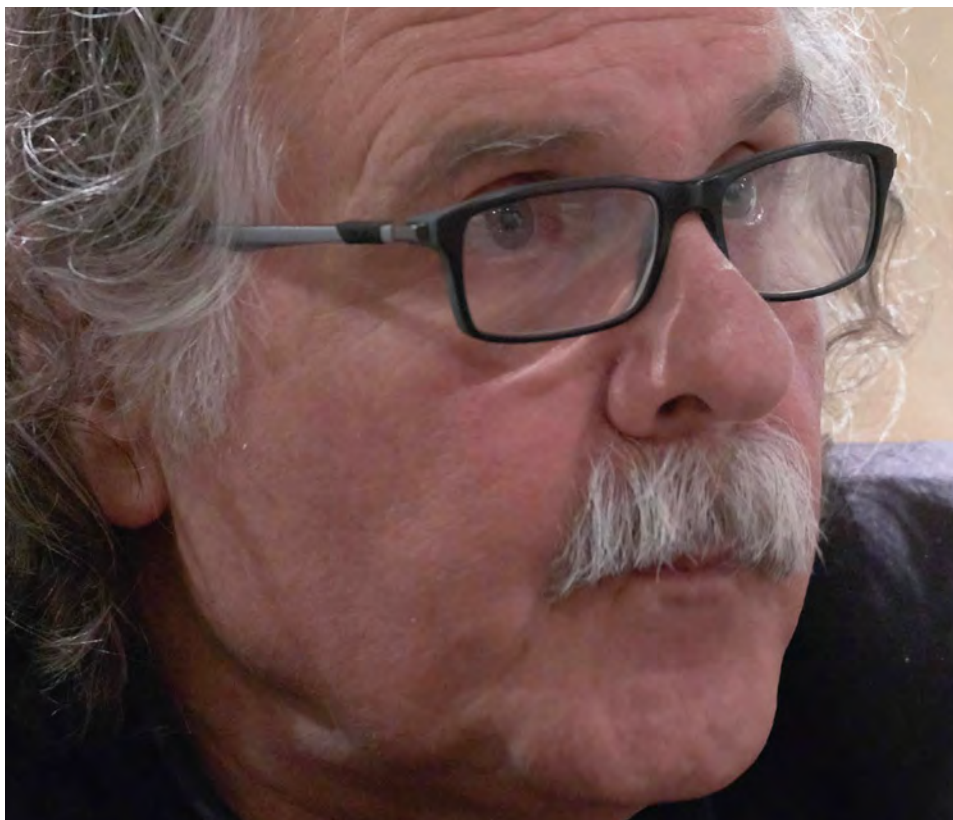
—Pel principi de realitat. Perquè no som una República.

—Ah. Doncs el problema no és l'1-O. És el 27-O.

—Mireu, no em toqueu més els collons. Ha, ha!

—Ha, ha! Seriosament: potser que repetim el 27 d'octubre, i no el primer, no trobeu?

—El 27 vam fer el que podíem fer. Jo només tinc un principi: el principi de realitat. I sé que vivim en una societat conformada per classes socials. Amb interessos absolutament diferents. Crec en la dialèctica de la lluita de classes, en les complicitats entre les classes, certament amb conjuntures, certament amb diferències. Crec que al món no estem sols. Crec que som un poble indefens. Cívica. Pacífic. Que som menys segadors que no cantem. Que vivim en una societat líquida, postmoderna, on els principis hegemònics són l'hedonisme, el consumisme, el funcionalisme i el pragmatisme. I que hi ha un valor hegemònic, encara, per desgràcia, que fa que els ciutadans, en el fons, reclamem que l'estat ens ho resolgui tot. Fins i tot, estem disposats a externalitzar el conflicte social! Aquest és el principi de realitat. I el principi de realitat també diu que la majoria dels catalans no són autonomistes. El principi de realitat ens diu que, comptabilitzats amb vots, el 48% van ser independentistes. El 42%, opcions constitucionalistes. I el 10%, autodeterministes. 48 més 10, 58. I els qui estarien d'acord amb un referèndum

Qualsevol solució ho serà, si la immensa majoria dels catalans se senten integrats en la solució i respectats

ADIVA KOENIGSBERG

acordat pugem fins al 70%. A mi m'interessa el principi de realitat, l'altre és fer volar coloms. Oh, que el 27 es podia haver fet així o aixà. Digueu-ho al Macià. Digueu-ho al Macià. Que vénen dos comissionats a parlar amb ell després de la proclamació de la República. I s'ho creu. A mi aquest debat... És un debat acadèmic, per als historiadors. L'important, per mi, és el principi de realitat. Ma àvia sempre ho deia: això és una veritat com unes cuixes.

—Vau dir que el referèndum havia de ser entre la independència i l'oferta espanyola. Intentem imaginar aquesta pregunta. Com seria la pregunta?

—Primer us ho explico. L'opció només pot ser dos sí.

—Perdoneu?

—Dos sí. L'independentisme s'ha de comprometre a lluitar perquè els nostres compatriotes catalans puguin votar que sí a la seva opció. I ells, els nostres compatriotes no independentistes, progressistes i d'esquerreres, s'han de comprometre que nosaltres puguem votar sí.

—Dues preguntes?

—No ho sé. S'ha de poder votar sí a l'opció de l'oferta d'Espanya. I s'ha de poder votar sí a la independència. Jo votaré sí a la independència. Uns altres votaran sí a l'oferta d'Espanya. I que es compti qui té més sí.

—Ara us entenc! Una mica complicat. La convenció de Venècia us ho comportaria, això?

—A mi m'és igual.

—Els unionistes escocesos van guanyar un referèndum amb la papereta del no. On hi ha el problema?

—No crec que puguem comparar la democràcia low cost espanyola amb la democràcia d'excel·lència britànica. Qualsevol solució ho serà, si la immensa majoria dels catalans se senten integrats en la solució i respectats. Que la solució contengui, integri.

—I quina seria la pregunta?

—No ho sé. Per exemple: 'Esteu d'acord amb l'oferta X d'Espanya?' O bé: 'Esteu d'acord amb una Espanya federal?' O bé:

'Esteu d'acord amb tenir una Catalunya amb concert econòmic?'

—I que el mateix dia es demanés si estem d'acord amb una Catalunya independent? És això?

—Jo no sé com s'ha d'instrumentalitzar. No sé quin és el mecanisme. No sóc entès. Jo dic que tothom s'ha de sentir participat i integrat en la solució. Perquè, en la mesura que tothom se senti integrat i se senti protagonista de la construcció del nou país, sigui via independència, sigui via oferta d'Espanya, serem capaços d'avançar. Ara bé, perquè el referèndum passi a ser concret, primer cal ser més forts.

—Per què em dieu que el referèndum és inevitable si PP, PSOE i Cs estan més lluny que mai del referèndum? I si feu bandera del referèndum fruit de la confusió, del no saber què fer, i no d'una anàlisi freda? PP, PSOE i Cs més lluny que mai, i dieu que el referèndum és inevitable. On és el principi de realitat, aquí?

—I Thatcher, que el volia, el referèndum? Aquí, la immensa majoria de la

societat catalana ja ha assumit que la solució ha d'incloure un referèndum. I Sánchez què diu ara? Els catalans tenen dret de decidir. Això m'ha dit a mi. Dalt de la tribuna. Tenen dret de decidir si volen aquesta autonomia, o una de millor. Però el problema de Sánchez és que topa amb el principi de realitat. Aquesta solució històricament era factible el 2004. Quan érem el 12%. Perquè ara el 48% dels catalans ja no som autonomistes. Vol dir que quan dic que el referèndum és inevitable...

—...topeu amb el principi de realitat: Espanya mai farà aquest referèndum.
—Qui ho diu?

—La història. Espanya ha permès un referèndum. Un. Franco a la Guinea Equatorial. Quins altres referèndums ha permès?

—Jo només estic disposat a reconèixer que potser trigarà més que no ens pensàvem. I que potser caldrà tornar a desobeir. I potser caldrà que una nova onada de dirigents entri a la presó. Efectivament. Per això a ERC parlem de la desobediència, passa que ni Déu es llegeixi els papers que tenim a la web.

—I si ho fem amb eleccions? Hi haurà un dia que arribarem al 60% de vot independentista al parlament. Aleshores fem la República.

—No ho sé. Nosaltres ens allunyem de la via insurreccional. Nosaltres volem guanyar.

—Declarar la independència després d'haver guanyat unes eleccions és una insurrecció?

—No ho sé. Sigui com sigui, al 60% no hi hem arribat. Som al 48%. Falta un 12%.

—Trigaràs menys que pactar un referèndum. O no?

—Compte. El diàleg amb Espanya és secundari. L'important és guanyar l'hegemonia. Primer hem de dialogar entre catalans. Jo vull l'hegemonia. Vull l'Esquerra Republicana dels anys trenta. L'hegemonia. I us diré més. Salvant les

ADIVA KOENIGSBERG

distàncies, Franco va signar més penes de mort els dos darrers anys que els dotze anteriors. Vull dir que pot haver-hi sectors de l'estat que, a mesura que es faci evident i més plausible el darrer tram, reaccionaran de manera més dura. Per això cal tenir l'hegemonia per a ser més. Nosaltres diem: camí ample perquè hi càpiga molta gent i perquè hi càpiga gent diferent. I us he de dir una cosa: en el darrer tram, qui ha d'encapçalar el procés és ERC. Una de les condicions *sine qua non* és que el darrer tram l'encapçali ERC.

—Ha! Home, això ho dieu perquè sou d'Esquerra.

—No. Ho dic perquè és l'únic partit que és capaç d'articular un front ampli. Ja ho era als anys trenta. L'ERC de Companys era capaç d'articular-se amb la Unió Socialista, marxistes, i alguns leninistes, amb gent de Lluís Nicolau i d'Oliver i, fins i tot, republicans de missa dominical.

Una de les condicions 'sine qua non' és que el darrer tram l'encapçali ERC

—De republicans de missa dominical, encara en queda algun.

—Bé. En el darrer tram jo crec que serà imprescindible que ERC encapçali el procés. Perquè és l'únic partit capaç d'encapçar fronts amplis amb els nacionalistes i els autodeterministes no independentistes. I sobretot, perquè els mesos vinents, hi haurà quatre objectius.

—Quins quatre objectius?

—Un: si guanya la dreta, defensa de les institucions d'autogovern. Per molt autonòmiques que siguin (TV3, Mossos, immersió). Dos: defensa dels drets socials. L'estat del benestar està contra les cordes i hem de conquerir un nou subjecte, el de l'habitatge. Tres: amnistia i retorn dels exiliats. Indult, mai. I quatre: autodeterminació/referèndum. Això és susceptible de grans acords. I això pot fer-ho ERC, que és al bell mig de la taula.

—Els quatre punts que dieu són la tesi dels comuns.

—Quina tesi?

—Amnistia, autodeterminació, defensa de l'autogovern i drets socials. Jo em pensava que havíem d'eixamplar la base, els independentistes. Veig que l'amplien els comuns. Ara defensem el programa dels comuns, tu.

—Això és un programa de front ampli! De front ampli. I això, a més a més, obliga el PSC a no ser combatiu. Perquè si tu tens un govern encapçalat per les esquerres i un objectiu és entendre i pactar amb Madrid un referèndum, quin sentiment tindria que el PSC dinamités aquest govern? No entraria mai al govern. Ho sé. Però el dinamitaria? Fins i tot s'abstindria. I deixaries la dreta no catalanista a l'oposició. En tot aquest procés de front ampli, i com arribem al cim i del darrer tram, cal ser molt intel·ligents.

—Passem a les municipals. Com les veieu?

—Com més ajuntaments hi hagi amb la coalició PSC-Ciutadans, més dificultós serà el darrer tram. Jo faria qualsevol cosa per a impedir que el PSC se'ns

n'anés amb Ciutadans. Mireu, a la Diputació de Tarragona, la gent del Puigdemont governa amb el PSC. I no passa res. I n'estan orgullosos. L'Hospitalet de Llobregat: què és preferible, que el PSC governi amb Ciutadans o amb les esquerres? Jo ho faria amb les esquerres. I no emblanquines el PSC. Treus pedres del camí per arribar abans. ERC està disposada a fer tots els papers de l'auca. Si estàs disposat i creus que ets indispensable per a guanyar, i assumeixes tots els papers de l'auca, has d'assumir més risc. Com més responsabilitats, més possibilitats de tenir contradiccions.

—Voleu afegir res?

—ERC som els únics que podem governar a una banda i una altra de la plaça Sant Jaume. Que és el vell somni del pujolisme i del maragallisme. Hem de passar de ser el partit dels republicans a ser el partit de la República. ERC està destinada a ser el pal de paller de la construcció de la República. I això ens porta a allò que jo deia al consell nacional, en un acte d'agraïment que em van fer. Vaig agafar la paraula i vaig agrair a Puigcercós, Vendrell i Vall que em fessin anar a Madrid. I després vaig afegir que estaven construint l'Esquerra Republicana Unificada de Catalunya.

—Unificada?

—Agafem gent d'UCD, uns altres que vénen del comunisme, l'ecosocialisme, dels moviments socials. Anem construint el partit que ha d'encapçar el darrer tram del procés. Som el partit que és capaç de matar molts dels prejudicis que hi ha a les classes populars respecte de la independència. Com més va, més som el partit de la Catalunya mestissa. Comencem a ser partit síntesi. Junqueras ho diu: assemblem-nos cada vegada més al país. Això lliga amb el naixement d'ERC. Federalistes antics lerrouxistes, maçons. Aquesta és la construcció. Això vol dir que ets al mig. En el darrer tram podem ser el pal de paller.

—I què fareu ara que plegueu de Madrid?

—Jo, allò que em digui el partit.

ERC està disposada a fer tots els papers de l'auca

Comencem a ser partit síntesi. Junqueras ho diu: assemblem-nos cada vegada més al país

XAVIER ESPOT

‘L’avortament és incompatible amb tenir un copríncep episcopal i abocaria Andorra a la desaparició’

Xavier Espot és el candidat al cap de govern d'Andorra per Demòcrates

PERE MARTÍ

Xavier Espot (Escaldes-Engordany, 1979) és el candidat de Demòcrates per Andorra a les eleccions d'aquest diumenge. Aspira a relllevar Antoni Martí, que ha estat el cap de govern fins ara en un executiu on Espot tenia la cartera d'Afers Socials, Justícia i Interior. Sembla que les enquestes corroboren aquesta possibilitat. Amb un programa moderat i centrista, com ell es defineix, aspira a guanyar per majoria absoluta i, d'aquesta manera, poder governar amb les mans lliures i aplicar un programa continuista respecte de l'etapa Martí. En aquesta entrevista no defuig cap de les polèmiques que han centrat la campanya.

—Partiu com a favorit...

—Això ens dóna confiança, però també una gran responsabilitat per a revalidar la confiança dels ciutadans. Hem de tornar a tenir majoria absoluta per a continuar impulsant el nostre projecte centrista i moderat.

—Centrista, en clau andorrana, què vol dir?

—Al centre de l'espectre polític. Som partidaris de mantenir l'economia productiva, impulsant els sectors tradicionals i incorporant-ne de nous, i alhora consolidar l'estat del benestar sense incrementar la pressió fiscal. També impulsem l'acord d'associació amb la Unió Europea per a internacionalitzar Andorra.

—Els socialdemòcrates acusen Demòcrates d'haver governat de manera clientelista.

—Són afirmacions que no es corresponen amb la realitat. Si poden demostrar-ho amb casos concrets, que els exposin i els portin a la justícia. Són paraules vagues. Hem estat un govern absolutament estricte amb la legalitat i l'interès general.

—La resta de partits coincideixen a dir que l'acord d'adhesió a la Unió

Europea es negocia amb poca transparència.

—Els partits han estat informats i s'han fet campanyes per a informar-ne. Fins i tot vam impulsar un pacte d'estat, però algunes formacions no van voler formar-ne part. Però tant els que hi eren com els que no, han estat informats puntualment de totes les reunions. No estic d'acord amb aquesta crítica, tot i que assumeixo que hi ha hagut certes llacunes, sobretot de cara a la ciutadania i els col·legis professionals. Aquí no ens hem explicat prou bé i per això, si guanyem, crearem una secretaria d'estat d'Afers Europeus que dependrà directament del cap de govern. L'objectiu serà informar dels acords i implicar-hi la ciutadania. I quan acabin les negociacions, fer un referèndum per a ratificar l'acord o no.

—Té data, aquest referèndum?

—No, perquè les negociacions no han acabat. No es farà fins que l'acord d'associació estigui tancat. Fins ara, només hem acordat la lliure circulació de mercaderies amb un període de trenta anys per a adaptar-nos. Necessitem fer una reconversió del sector agrícola, que fins ara es fonamentava en el tabac. Ens queda per negociar la lliure circulació de persones, capitals i serveis. Cal recordar que no aspirem a ser un estat membre de la Unió Europea, sinó només associat, com Noruega i Finlàndia.

—Un dels plats forts de la negociació serà la política migratòria.

—Nosaltres volem continuar tenint el control de la política migratòria i, per tant, la de fixar quotes per a treballadors estrangers. Som un país de 80.000 habitants que s'integra en un mercat de 50 milions de persones. Necessitem una solució a mida, com la que va tenir Liechtenstein.

—L'altra gran polèmica de la campanya ha estat el dret d'avortament, que continua sense ser reconegut a Andorra.

—En aquesta qüestió s'ha de tenir una prevenció institucional que és fonamental. Els coprínceps són fonamentals per

a la nostra sobirania. Els microestats tenim un problema de sobirania i no podem renunciar ni a l'Església Catòlica ni a França, perquè són els que ens donen força. França, per exemple, té a Andorra l'únic sistema públic d'educació fora de l'estat francès. Hem de mantenir el cap d'estat, que són tots dos coprínceps. Si cau l'un, cau l'altre. A més, a la constitució andorrana es protegeix el dret a la vida. Per tant, l'avortament és incompatible amb tenir un copríncep episcopal i abocaria Andorra a la desparició. Personalment, estic a favor de la despenalització, però cal preservar el sistema institucional andorrà.

—I això com es fa?

—Proposem un servei d'atenció i acompanyament a les dones que vulguin avortar, perquè puguin fer-ho a Espanya o França en clíniques amb total seguretat. I després, un acompanyament personal, judicial i social perquè no hi hagi cap problema.

—Però amb l'avortament es podria fer com es va fer amb la llei de parelles de fet, que només la va signar un copríncep, el francès.

—És veritat que la constitució preveu que una llei tiri endavant amb la signatura d'un copríncep i prou. Altres lleis que xocaven amb l'església catòlica les ha signades el copríncep francès, però l'avortament és una línia vermella. Hem d'esperar que l'església evolucioni perquè Andorra no es pot permetre de no tenir cap d'estat. La solució de l'acompanyament és una solució de compromís. Reconeix el dret de les dones d'avortar sense posar en qüestió el copríncep episcopal.

—El candidat d'UPA, Alfons Clavera, us ha portat als tribunals per aquesta proposta, al·legant que, si heu fet estudis sobre la seva viabilitat des del govern, podria ser delictu.

—No s'ha fet cap estudi. Però, a més, si com a ministre d'Afers Socials n'hagués fet, no seria delictu, perquè és la nostra feina, estar preparats per al futur. Cla-

Els coprínceps són fonamentals per a la nostra sobirania

vera té una posició maximalista de protecció del dret a la vida i és antiavortista.

—Un altre dels debats de la campanya ha estat sobre la nacionalitat andorrana. Hi ha partits que proposen de retallar el termini de vint anys per a adquirir-la.

—D'entrada, hi ha en marxa una modificació de la llei sobre la nacionalitat per a resoldre casos particulars. Per exemple, que es puguin sumar períodes discontinus de residència. És a dir, que si has residit divuit anys a Andorra i has de marxar per cuidar un familiar i després tornes, no perdis aquests anys. O també pels fills d'andorrans de segona generació. En aquesta qüestió, dins de Demòcrates, hi ha posicions diverses. La meua particular seria reduir de vint anys a quinze el temps per a assolir la residència, acompanyant-ho de garanties per a reforçar el coneixement de la llengua, la cultura i les institucions andorranes.

—Si guanya les eleccions, quines relacions mantindreu amb Catalunya?

—Unes relacions d'amistat mútua, com han estat sempre. Amb Catalunya compartim la llengua, la cultura i hi ha uns lligams personals molt profunds. Però, com a estat, també hem de tenir bones relacions amb Espanya. Hem de ser molt curosos a l'hora d'ingerir-nos en afers d'ordre intern que no ens concerneixen. Espanya sempre ens ha ajudat.

—És a dir, que no us posicioneu sobre el conflicte entre Catalunya i Espanya.

—Ens hem de mantenir en l'absoluta neutralitat. ■

No, senyor Sánchez, el Brexit no és com la independència de Catalunya

La dada Les dades sobre el Brexit i la independència catalana mostren que els dos moviments no tenen pràcticament res en comú

JOE BREW

En una entrevista recent amb els principals mitjans de comunicació europeus, el president espanyol, Pedro Sánchez, va comparar el Brexit amb el moviment independentista català. No és la primera vegada que Sánchez fa aquesta comparació. Tant ell com membres del seu govern la fan sovint.

Però hi ha res de cert en aquesta comparació? Els catalans que volen marxar de l'estat espanyol s'assemblen als britànics que volen abandonar la Unió Europea? Comparteixen característiques socials o polítiques similars? Estan motivats per les mateixes causes d'arrel?

Afortunadament, hi ha dades públiques sobre actituds

i creences polítiques que ens poden ajudar a respondre a aquestes preguntes. Mirem les dades sobre els àmbits següents per veure si Sánchez l'encerta:

- Educació
- Immigració
- Autoritarisme
- Benestar
- Edat
- Ingressos

Educació

Regne Unit: Al Regne Unit, votar a favor del Brexit anava molt relacionat amb nivells més baixos d'educació. Els britànics amb grau universitari estaven, en gran mesura, en contra del Brexit. (Gràfic 1)

Catalunya: A Catalunya, veiem el patró contrari. Aquells amb menys educació són més partidaris de roman-dre a Espanya, mentre que els

La cambra dels comuns. ACN

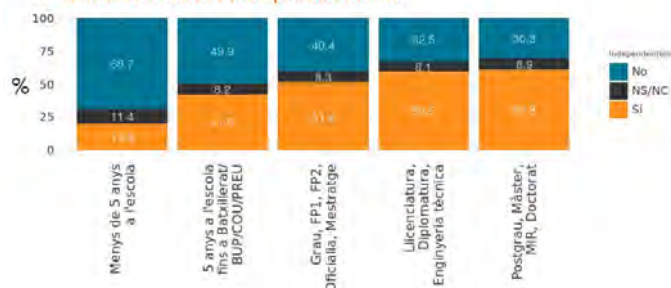
Al referèndum del Regne Unit, els votants partidaris de sortir de la Unió Europea van mostrar més actituds autoritàries que no pas els partidaris de romandre-hi

Nivell educatiu i suport al Brexit

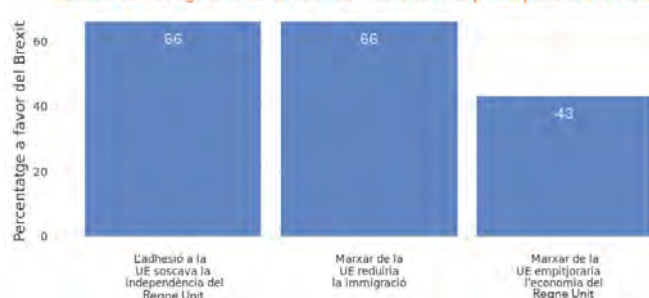
Font de dades: 'Understanding the Leave Vote' de Kirby Si
Gràfic de Joe Brew. www.vilaweb.cat

Nivell educatiu i independentisme

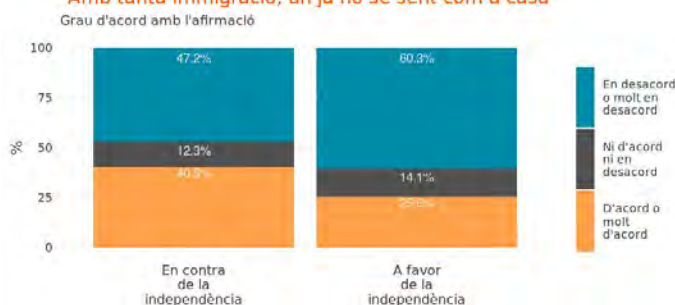
Font de dades: Combinació d'enquestes del Baròmetre d'Opinió Política, Centre d'Estudis d'Opinió, dades recollides 2015-2018. Mostra: 19.290 residents de Catalunya amb ciutadania espanyola.
Gràfic de Joe Brew. www.vilaweb.cat

Reduir la immigració: una de les motivacions principals del Brexit

Font de dades: 'Understanding the Leave Vote' de Kirby Swales.
Gràfic de Joe Brew. www.vilaweb.cat

'Amb tanta immigració, un ja no se sent com a casa'

Mostra: 3143 residents de Catalunya amb ciutadania espanyola. Dades: Combinació enquestes CEO, 2015 i 2018. Preguntes P56 i P31. Gràfic: Joe Brew | @joetheweb.

qui tenen més nivell educatiu estan més a favor de la independència. (Gràfic 2)

Immigració

Regne Unit: La immigració era la motivació principal del vot dels partidaris del Brexit, de manera significativament més alta que no pas dels qui van votar-hi en contra (47% dels votants a favor del Brexit contra el 16% dels votants en contra). El vot anti-immigració estava àmpliament concentrat a favor del Brexit.

El 66% dels votants pensaven que el Brexit faria baixar la immigració. En altres paraules, el vot pel Brexit va ser a bastament un vot contra la immigració. (Gràfic 3)

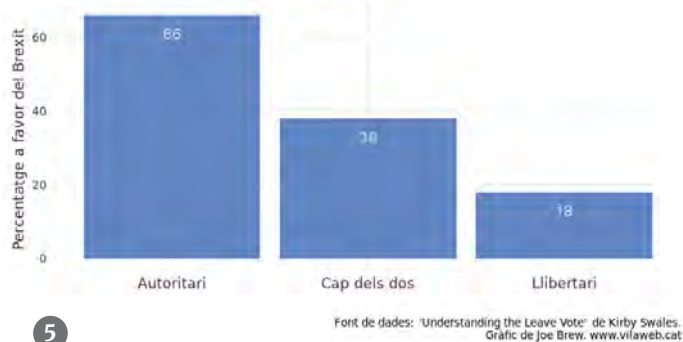
Entre els unionistes, només un 49% refusen la frase. Mentre que els partidaris del Brexit estaven motivats per un sentiment anti-immigració, els independentistes catalans són, de manera quantificable, més pro-immigració que els unionistes. (Gràfic 4)

Autoritarisme

Regne Unit: Al referèndum del Regne Unit, els votants partidaris de sortir de la Unió Europea van mostrar més actituds autoritàries que no pas els partidaris de romandre-hi. Entre aquells que es consideren autoritaris, el vot pro-Brexit va ser el d'un 66%, i només un 18% entre aquells amb actituds llibertàries. (Gràfic 5)

Catalunya: Una enquesta semblant a Catalunya mostra el contrari. Mentre que

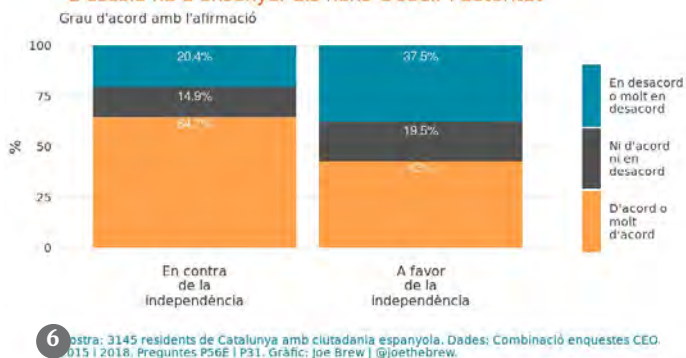
Nivell educatiu i suport al Brexit

'El govern hauria de prendre mesures per a reduir les diferències en ingressos'

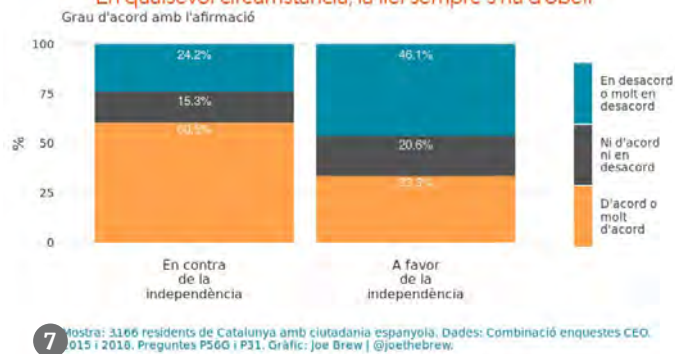
'L'escola ha d'ensenyar als nens d'obeir l'autoritat'

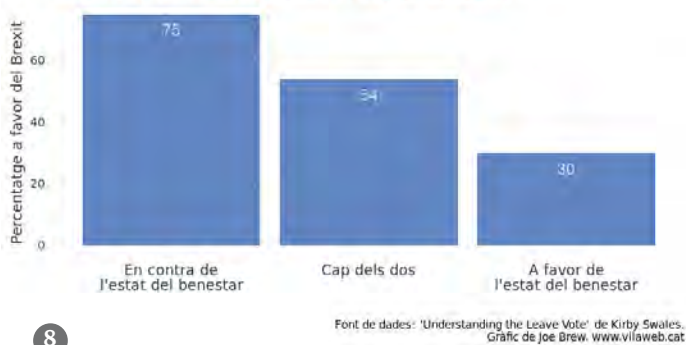
'Cal abaixar els impostos, encara que això impliqui reduir serveis i prestacions públiques'

'En qualsevol circumstància, la llei sempre s'ha d'obeir'

Suport a l'estat del benestar i suport al Brexit

els votants pro-Brexit tenen tendències més autoritàries que no pas els anti-Brexit, els independentistes mostren pensaments polítics significativament menys autoritaris que no pas els unionistes. Els dos gràfics següents mostren l'acord i el desacord amb frases autoritàries respecte de l'obediència i ensenyar a obeir l'autoritat a les escoles. Els independentistes catalans mostren, amb diferència, menys autoritarisme que els seus compatriotes unionistes. (Gràfics 6 i 7)

Benestar

Regne Unit: El vot pro-Brexit es caracteritzava per unes actituds molt contràries a l'estat del benestar (els partidaris del Brexit estaven molt a favor de reduir els ajuts de l'estat per a combatre la desigualtat). En-

tre els votants anti-benestar, el 75% eren pro-Brexit, mentre que només el 30% dels britànics defensors de l'estat del benestar van votar-hi a favor. (Gràfic 8)

Catalunya: Pel que fa al benestar, la comparació entre els partidaris del Brexit i els independentistes no se sosté. Tant els independentistes com els unionistes catalans estan molt a favor de l'estat del benestar. Mentre que els favorables al Brexit estan molt en contra del benestar, els independentistes estan lleugerament més a favor que l'estat prengui mesures per a combatre la desigualtat d'ingressos (gràfic 9).

Els independentistes són més contraris a abaixar els impostos si això implica retallar els serveis públics que no pas els unionistes (gràfic 10).

El govern espanyol ha provat unes quantes vegades de dibuixar paral·lelismes entre el Brexit i l'independentisme català

Edat

Regne Unit: El vot a favor del Brexit era sobretot de gent gran. Els votants joves s'hi oposaven i els més grans hi estaven a favor. (Gràfic 11)

Catalunya: Pel que fa a l'edat, la comparació entre independentistes i el Brexit es torna a desfer. A Catalunya, el vot de la gent gran és majoritàriament unionista. Els joves catalans són més independentistes, mentre que els joves britànics són més partidaris de romandre a la Unió Europea. (Gràfic 12)

Ingressos

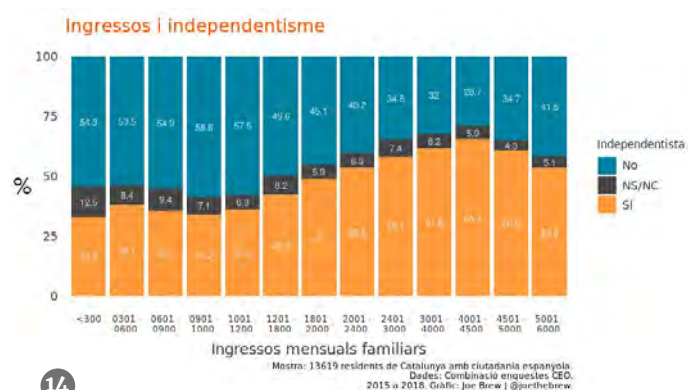
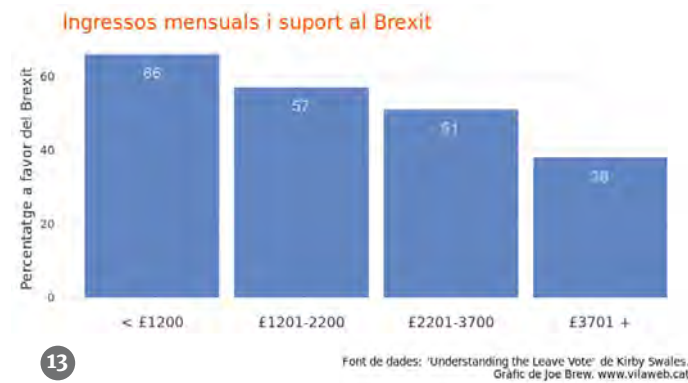
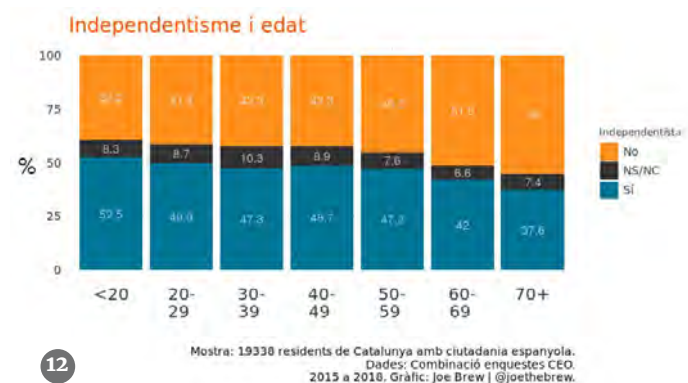
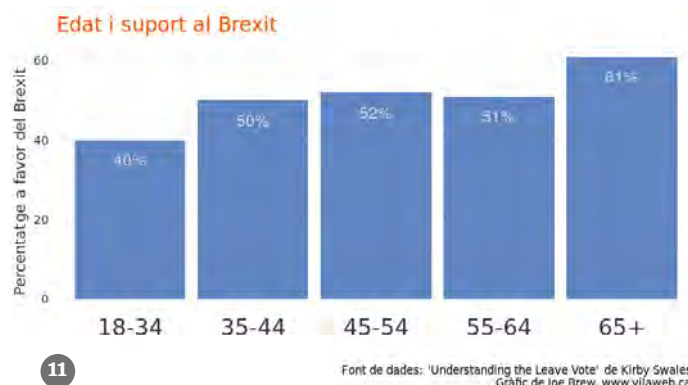
Regne Unit: Un dels factors decisius dels votants pro-Brexit van ser els ingressos baixos. Els qui tenien menys ingressos estaven significativament més a favor

del Brexit que no pas aquells amb més ingressos. (Gràfic 13)

Catalunya: Novament, a Catalunya, veiem un patró invers. Aquells amb menys ingressos són més partidaris de romandre a l'estat espanyol; aquells amb més ingressos són més independentistes. (Gràfic 14)

Conclusió

El govern espanyol ha provat unes quantes vegades de dibuixar paral·lelismes entre el Brexit i l'independentisme català. Les dades mostren que aquests dos moviments no tenen res en comú, pràcticament. Tant pel que fa a les característiques demogràfiques (educació, edat i riquesa) com a les actituds (respecte de la immigració, l'autoritarisme i l'estat del benestar),

El cas català s'assembla molt més a l'escocès que no pas al referèndum del Brexit. ALBERT SALAMÉ

els catalans independentistes s'assemblen als britànics en contra del Brexit, no pas als qui hi van votar a favor.

Per què, aleshores, el govern espanyol continua insistint en la comparació Brexit-Catalunya? Potser perquè la comparació més òbvia i correcta seria entre Catalunya i Escòcia. A diferència d'aquells que van votar a favor del Brexit, els independentistes escocesos eren joves, amb més nivell educatiu i menys religiosos que no pas els unionistes. Justament com a Catalunya.

Potser la raó per la qual el govern espanyol compara constantment l'independentisme català amb el Brexit en compte de fer-ho amb Escòcia és perquè aquesta comparació porta a una pregunta inevitable: per què no es resol el conflicte Catalunya-Es-

panya com es va fer entre el Regne Unit i Escòcia? Per què no permetre, tal com va fer el Regne Unit amb Escòcia, un referèndum pactat i vinculant a Catalunya?

La resposta del govern espanyol a aquesta pregunta òbvia ha estat o bé silenciar-la o bé entrar en un estrany cercle viciós legal: no volem un referèndum perquè és il·legal, però no el legalitzarem perquè no el volem. Malgrat que aquest argument ha estat efectiu dins l'estat espanyol, no ho és pas gaire fora d'Espanya. Això, potser més que cap altra raó, és el motiu pel qual l'estat espanyol vol mantenir el focus als fracassos d'un Brexit caòtic, més que no pas en els èxits del referèndum pactat a Escòcia.

En la seva crítica al Brexit i a la independència de Catalunya, Pedro Sánchez va dir

L'estat espanyol vol mantenir el focus als fracassos d'un Brexit caòtic, més que no pas en els èxits del referèndum pactat a Escòcia

que 'participar en campanyes o projectes polítics basats en mentides acaba portant societats a carrerons sense sortida.' Si Sánchez realment vol comprometre's amb la veritat, s'hauria de basar en les dades sobre l'independentisme català i deixar de fer les comparacions freqüents i errònies amb el Brexit. Si hi ha raons legítimes per a negar als catalans el dret d'autodeterminació, un dret que es va garantir als escocesos, Sánchez hauria d'explicar-les i dir per què Catalunya és diferent d'Escòcia. Però la seva aproximació actual per a fer campanya en contra de la independència de Catalunya, basada en informació falsa, no és políticament irresponsable i prou, sinó que porta societats, com ell mateix va dir, a un 'carreró sense sortida'. ■

7 DIES

{ La selecció de la setmana { 1-5 d'abril

Dijous 4.
Maria Barbal i la generació dels silencis

ALBERT SALAMÉ

Dimecres 3.

Pere López: 'A Andorra encara hi ha por de manifestar-se'

EDU COMELLAS

Dimarts 2.

Les dones radicalitzades d'Estat Islàmic que no volen tornar a casa

A.H.

TXELL BONET

‘No t’has d’enterrar mai viu’

Entrevista a la periodista i guionista, i parella de Jordi Cuixart

ALBERT SALAMÉ

ANDREU BARNILS

Txell Bonet (1975) és periodista, guionista i parella de Jordi Cuixart, tancat a la presó de fa un any i mig. Bonet va estudiar Comunicació Audiovisual a la Universitat Pompeu Fabra i actualment fa el programa de ràdio ‘Això és un drama’ per a iCat FM i l’Institut del Teatre. Bonet té una carrera dilatada en aquest àmbit i ha treballat de

guionista de televisió (‘Kilòmetre 33’, ‘Bestiari il·lustrat’), locutora de ràdio (‘Cabaret elèctric’) i fixer per al Canal Arte Francès. Bonet rep VilaWeb als Lluïsos de Gràcia, el barri on ja vivien els seus quatre avis. En aquesta entrevista volem parlar de Txell Bonet més enllà de Jordi Cuixart. Per saber qui és: la biografia, les motivacions i els punts de vista.

—La Viquipèdia diu que sou nascuda a Fullea.

—No és veritat. És el poble del meu avi patern. Hi anàvem molt sovint i és el meu poble de referència. Jo he nascut a Barcelona, i he passat la infantesa al barri de Gràcia. Infantesa que em recorda alguns barris de Lisboa: el meu pare ens duia a l’escola a les tres germanes dalt de la moto. Com al Vietnam: una davant, i

**La meva família
sempre ha viscut
emmirallada pel
nord, i per Europa**

**Les meves
preocupacions
principals són la
destrucció de la
biodiversitat**

dues al darrere. Gràcia és un barri molt barri. Però també vam anar molt a aquest poble tan petit, Fullea.

—A què es dedicaven els vostres pares?

—Tenien aquí al carrer de la Providència una botiga de llegums, tot i que el pare era ebenista. Passa que a la postguerra ningú no es feia cap moble, i en canvi la gent menjava llegums. La meva família sempre ha viscut emmirallada pel nord, i per Europa. Mon pare tenia divuit anys i passava tot el dia a França. Era la internet dels anys setanta. Va acabar renovant la botiga dels avis i la va fer com els francesos: menjars preparats, patés, vi. Una *épicerie*. Hi treballàvem tots i hi fèiem vida.

—I els altres avis a què es dedicaven?

—Els vaquers. Jo tenia els avis grans de la botiga de llegums i els avis vaquers. Tots quatre es deien igual: Josep i Carme i Josep i Carme. Al carrer de Verdi, on ara hi ha una botiga de vins, abans hi havia una vaqueria, on els avis venien la llet. Allà dins hi van néixer la meva mare i el meu oncle. I al carrer del Robí, on ara la meva germana té un taller de maquillatge, és on els avis tenien les vaques. Hi tenim fotografies.

—Tots dos pares barcelonins?

—Tots dos pares barcelonins. I mon àvia, que té cent un any i encara viu, i té el cap ben clar, també va néixer a Barcelona. Era l'última filla d'una gent aragonesa que d'ençà del primer dia van parlar català. Tenia parada de verdura al mercat de Sants.

—La vostra mare a què es va dedicar?

—De molt jove la meva mare ja treballava de secretària, en un despatx d'arquitectes. Sé escriure amb tots els dits i a tota velocitat gràcies a ella. Jo a vuit anys ja tenia màquina d'escriure. Però quan ma mare es va casar amb mon pare, ja va passar a formar part de la *factory*, on tots fèiem croquetes i canelons.

—Sou la primera generació amb carrera universitària a la família?

—Sí. Però les meves germanes encara tenen més estudis que no pas jo. Jo vaig estudiar audiovisuals. Ma germana petita té la carrera d'hostaleria, és sommelier, i té la carrera de maquillatge. I la mitjana, té la carrera de publicitat, la de disseny i no sé quants màsters. Cada vegada que té un fill n'aprova un amb matrícula d'honor. Ara és professora a l'Escola Massana, de disseny. Jo sóc la germana gran i feia bonat, diuen. Era molt bona nena. Això em deia l'avi. Els avis ens van dedicar molt de temps. Els pares eren màquines de treballar.

—Escola?

—Vaig anar a una escola de monges, i n'estic molt contenta. Era molt progressista, i tot en català. El Sant Josep. Al carrer del Montseny. Jo era bona estudiant. Sempre he estat bona estudiant. Per sort tinc moltíssima memòria.

—Comunicació audiovisual, per què?

—M'atreia molt la fotografia i el mitjà audiovisual per a explicar les coses d'una altra manera. Tot el món del cinema i els moviments *underground*, m'atreien. Però aquest no era pas l'únic interès. Els idiomes sempre m'han agradat molt. La geografia. Tot allò que té relació amb el medi. I si ara tingués el temps, i la sort, de tornar a estudiar una cosa, estudiaria ciències. Les meves preocupacions principals són la destrucció de la biodiversitat. Ara per ara, és el tema que m'interessa més.

—He vist que parleu romanès?

—M'han interessat sempre tots els idiomes. Amb els pares vam viatjar molt per Europa. Anàvem amb autocaravana. I abans sempre comprava el diccionari del país on anàvem. Mon avi em va educar amb aquesta estimació pel català i per la diversitat. A la Bretanya demanava a la gent gran si parlaven bretó. A casa puc tenir trenta o quaranta diccionaris. De romanès, en vaig fer una universitat d'estiu a Romania molt curta i en tornant vaig conèixer una veïna del meu avi romanès. Vam acabar vivint juntes. Aquí a Barcelona vaig anar d'oient a les

*Les coses s'han de fer,
encara que després
algú les pugui
destruir*

ALBERT SALAMÉ

classes de Virgil Ani. Gran professor. Té vuitanta anys, ara. Un pou de ciència. El romanès té una certa dificultat i no ho sembla, perquè encara que tinguí 2.500 paraules comunes amb el català, té molta cosa de paraules turques i eslaves. I es declina tot. Però morfològicament és una llengua llatina. A mi el xassís m'entra.

—**Jordi Balló, he llegit, és persona important per a la vostra formació. Qui més?**

—En recordo perfectament les classes de cinema a la UPF. És ell qui ens va presentar en Pere Portabella, quan jo tenia vint anys. Era una ignorant i em pensava que el cinema català era una merda. I quan vaig veure les pel·lícules *underground*, com el *Vampir Cuadecuc*, vaig dir: Això! Això! Això! Semblava un videoclip, aquella pel·lícula. Però no solament Jordi Balló. Érem primera generació, a la UPF, i molts professors era la primera vegada que feien classes. Lluís Maria Güell, Sergi Schaaf, José Luis Guerin, que era una performança, Xavier Pérez Torio, que ens explicava els

arguments universals, Fontcoberta fent fotografia, tot i que no em va tocar. Paco Poch. I del col·legi de monges de Gràcia recordo la professora de català. La Pilar. Tenia els cabells canosos, molt elegant. Petita i molt interessant. I la llista no és completa. Perquè el budisme ho diu, em sembla: tothom ha estat el teu mestre. Fins i tot d'aquells amb qui que has tingut una desavinença en pots aprendre.

—**Tanquem el bloc d'educació. Res a afegir?**

—Que no et pots enterrar viu. El meu avi fins a l'últim dia de la seva vida aprenia paraules. Tenia un diccionari, com un totxo, i hi apuntava les paraules noves. I l'altre avi, el vaquer, estava obsessiónat a llegir. Jo vaig anar a l'escola que ja sabia llegir. Cada tarda m'asseia a la seva falda, amb l'olor de vaca que jo li deia que tenia a les mans, i m'ensenyava a llegir. No t'has d'enterrar mai viu. Mai. Si ara jo, no dic a quaranta anys, sinó a cinquanta, em vull posar a estudiar biologia, doncs endavant, tu. Tot depèn de tu. El meu avi va començar a fer rà-

dio a vuitanta anys. L'Òscar Dalmau va veure que tenia ganxo. I Josep Bonet, el graner, a vuitanta anys es preparava la secció. Aquest pensament allibera. No ens podem enterrar vius.

—**Txell Bonet, poetessa. Teniu dos llibres de poemes escrits.**

—*Detente bala* i *Blaus i miracles*. Tots dos en català. El *Detente bala* em semblava una cosa meravellosa. Un escapulari que ja els carlins es posaven al cor, amb la intenció que la bala no els matés. S'ho va inventar una monja al segle XVII. M'emociona el concepte. I la paraula és superpop: 'Detente bala'. Jo entro a la poesia mitjançant l'espectacle. No en sóc pas una gran experta, de poesia. Jo feia espectacles, més que poesia. Els poemes me'ls cosia a vestits de segona mà, els feia més carnavalescos, i festius, i a sota duia roba interior amb els poemes cosits. Durant l'espectacle la gent els tallava, els arrencava. Jo jugava amb això. Per mi significava això: la idea que les coses s'han de fer, encara que després algú les pugui destruir. Fer. Sempre fer. Construir. El

Detente Bala l'he fet en un entorn artístic més que no pas en entorns literaris.

—**I el Blau i miracles?**

—M'havien sobrat rajoles en un pis. Semblaven com les del metro de París, però de color blau fosc, que és un color que m'agrada molt. Em vaig gastar la pasta comprant vidres de la mateixa mida, 7,5 cm x 15 cm, a terra. I era com si tingués un mar de rajoles als meus peus. I anava amb un saxofonista, en Sergi Felipe, que treballava molt bé. Amb Johnie Owens, que era d'Anglaterra. I a vegades amb un gitano que tocava el címbal. Fins que no el vaig trobar, no vaig parar de donar veus als gitanos que trobava pel carrer. Tu toques el címbal? Fins que un dia el telèfon em va sonar. Ei, jo toco el címbal. I vam fer uns quants espectacles junts. Sonava molt poètic. El címbal és un instrument increïble. Aquí trencàvem les rajoles, i les rajoles tenien un poema dins. Quan em vaig quedar embarassada vaig deixar de fer aquests espectacles. Treia fantasmes que ja no ho eren.

—**Txell Bonet, locutora de ràdio.**

—A divuit anys vaig començar a fer ràdio, que simultaniejava amb la carrera. Ràdio Estel, per exemple. I a partir dels vint-i-cinc vaig estar a Ona Catalana, iCat FM, Catalunya Ràdio, on feia el programa 'Cabaret elèctric'. Sempre fent coses de cultura més alternatives i poc polides. Li tinc gran respecte a la ràdio. Ara faig un programa amb l'Institut del Teatre, que després posem a la web d'iCat. Això és un drama. I treballo per a una productora que fa vídeos per als serveis socials, o col·lectius vulnerables i puc posar-hi la veu en off. Modulo la veu, i no em reconeixen.

—**Txell Bonet, guionista de televisió.**

—He treballat molt amb Jordi Fàbregues i Mai Balaguer. Programes com ara 'Kilòmetre 33', en què viatjàvem molt. O 'Bestiari il·lustrat', amb Jair Domínguez. Aquí feia de guionista.

—**Guionista del famós gag de Jair Domínguez en què dispara al rei d'Espanya. És això?**

ALBERT SALAMÉ

—Sí. No em trec responsabilitat. Al contrari. M'agrada que consti en el meu currículum. Que quedi clar. Però tampoc no m'agradaria quedar-me mèrits. Fèiem uns programes de creació molt col·lectiva. I jo vaig proposar de matar Hitler i Franco. I és ell que diu: 'No, no. Gent viva.' La feina del guionista també era endreçar les idees que anaven sortint.

—**Txell Bonet, fixer. Què és un fixer?**

—La persona que en programes de televisió s'encarrega de fer-ho tot possible. N'he fet molt per a Canal Arte francès. No tan sols és la producció. He arribat a fer tot el càsting dels personatges i dels espais del programa *Sur la tour de ville*, programa que es va fer a Nova York, Londres, París, Tòquio i Barcelona. Es filmava en grans terrats. Jo havia d'anar a mirar terrats de cases, triar el bo i tro-

bar la gran experta en arquitectura de Gaudí, per exemple. He viatjat amb Gérard Depardieu, anant per tot Catalunya buscant els grans llocs gastronòmics. Aquí bàsicament li feia de traductora.

—**I ara, quina feina feu?**

—Com deia, un programa de ràdio a l'Institut del Teatre. I posant veus en off. D'ençà que el meu company va entrar a la presó, fins el mes de gener, no vaig parar. I el mes de gener vaig haver de parar i refer algunes coses de la meua vida personal. Per això al gener-febrer vaig treballar amb la Negra i Criminal i de mica en mica recupero més feines. Però no agafo projectes gaire grossos. Per poder tenir prou flexibilitat.

—**Com el vau conèixer, Jordi Cuixart?**

—En una presentació d'Òmnium.

—Jordi Cuixart: ‘La meva prioritat no és sortir de la presó, sinó lluitar per canviar la situació.’ Poca broma amb aquesta frase.

—Això ho diu Thoreau: si el sistema és injust és normal que jo sigui a la presó. Jo estic bé perquè sé que ell està bé. Si ell estigués amargat no podria tirar endavant la vida igual. En allò que és essencial, ens tenim. I sé que ell va haver de passar situacions molt difícils temps enrere. Ara, de fet, ningú que ens estimem no ens fa mal directament. Una amiga meva m’ho va dir: ja heu passat més deserts. Potser per sort tenim el piset del cap endreçat i moblat. Potser tot això ens ha agafat que ja teníem unes eines. A ell, la meditació l’ajuda molt. I l’ha desenvolupada a la presó.

—Ell accepta que potser haurà de passar molts anys a la presó. Potser els de fora no ho acceptem tant.

—Acceptar no vol dir rendir-te. Acceptar és col·locar-te en un punt de serenitat mental per poder lluitar. Jo des del minut zero vaig acceptar que el Jordi era a la presó. A vegades penso que el fet de gestionar la solidaritat, l’ajut, i que l’energia estigués ben canalitzada, és el que et desborda. Més que la injustícia, canalitzar l’energia. L’acceptació, viure l’aquí i ara, és una eina perfecta per a poder lluitar. A la vida sempre val més vigilar molt el discurs que sempre et repeteixes. La força de la paraula. Si cada dia et dius: ‘La meva vida és una merda i estaré deu anys a la presó’, et puc assegurar que la teva vida és una merda, i que fins i tot no faràs res, perquè com que et toquen deu anys. Hi ha una idea que és: només pots canviar allò que pots canviar. Hi ha coses que no pots. Però canviant allò que pots canviar, a vegades s’acaba canviant allò que no podies. Sobre l’acostament, jo veia clar que era un dret escrit en la llei espanyola. Doncs canviant aquesta situació, reclamant-la, després vaig tenir més energia i temps, i vaig poder fer encara més feina. El fet important a la vida és posar-se en moviment.

—Txell Bonet, ‘es usted socia de Òmnium Cultural’?

—Sí, però vaig tardar molt a fer-me’n, tot i que ja havia treballat per a Òmnium, presentava actes i coneixia el president Porta, que comprava a la botiga dels pares. Jo recordo que tenia una broma amb en Jordi, que no em volia fer sòcia si no era que ell fes no sé què. Era una broma de parella que va durar temps. I al final em vaig fer sòcia d’Òmnium. És clar que sí.

—Aquí hi ha una campanya activada, que no sé com la veieu: Jordi Cuixart, president de Catalunya.

—Hi insisteixo. El fet important no és això. El fet important és l’ara i aquí. L’ara i aquí. I ara ets una persona acusada d’haver fet ús d’uns drets fonamentals: dret de manifestació i dret d’expressió. És jutjat per haver fet allò que també van fer dos milions de persones. Ara travessem un moment molt greu i és jutjat per l’activisme social. I hem de defensar això. Jo no sóc ell. Ni sé què pensa. Ni què farà. Les circumstàncies del futur no sap ningú quines són. Després la vida fa molts tombs. Però ni ho hem parlat mai. Som molt de viure l’ara i l’aquí. Jo no dic ni que sí ni que no, dic que en la nostra petita convivència és un element que no abordem. Ara mateix és un moment de defensar les coses per les quals som atacats. Després ja ho veurem. Primer gateja, després camina. Si és que aquesta és l’evolució. Que no és obligatori. No és obligatori. No has de passar per força de la societat civil a l’altra. És una qüestió que, prengui la decisió que prengui, sempre li respectaré.

—Es pot trobar una pressió damunt perquè faci el pas.

—Sí, però és molt grandet. Si una cosa té, és que fa sempre allò que creu que ha de fer ell.

—Res més?

—Que ni jo el represento a ell, ni ell a mi. I que tampoc no ha de ser tan interessant la meva existència. No creieu? ■

Acceptar és col·locar-te en un punt de serenitat mental per poder lluitar

És un moment de defensar les coses per les quals som atacats

LUCA CASSIANI

‘No pot ser que Itàlia i Europa no facin res contra aquest judici de vergonya’

Entrevista a Luca Cassiani, diputat del Partit Democràtic al Consell Regional del Piemont, promotor de la resolució que reclama que Itàlia i la UE intervinguin a Catalunya i que els presos siguin alliberats

CEDIDA

ROGER CASSANY

El Consell Regional del Piemont (Itàlia) ha aprovat una resolució que demana la llibertat dels presos polítics catalans. No és pas cap moció qualsevol, car, a més d'haver estat aprovada gairebé per unanimitat (només un diputat d'extrema dreta hi va votar en contra), també demana que Itàlia i la Unió Europea intervinguin a Catalunya. El promotor d'aquesta moció és Luca Cassiani, diputat torinès del Partit Democràtic, que era a Barcelona el dia del referèn-

dum i que es va commoure quan veié la policia pegant a ciutadans que volien votar. 'És increïble, on s'és vist? Això és propi de règims autoritaris i prou.' Quan va saber que els membres del govern català eren acusats de rebel·lió i que podien ser condemnats a més de vint anys de presó per haver convocat el referèndum, simplement no s'ho podia creure. 'Aquest judici no és únicament una agressió a un grup de polítics i al poble català, que va elegir un govern ara processat, sinó que és una agressió

a tots els ciutadans europeus, als drets europeus', explica.

Per això, tan bon punt es va fer públic el manifest d'intel·lectuals i polítics italians que demana la llibertat del presos, del qual Cassiani és un dels primers signants, va passar a l'acció i va dur aquesta moció al parlament piemontès. Alhora demanà que més consells regionals italians la sotmetessin a votació. Hi parlem d'aquesta resolució, de les implicacions que pot tenir a Itàlia i a Europa i de com es viu a Itàlia la repressió contra Catalunya.

Pegar a la gent que vota... És increïble, on s'és vist? És propi de règims autoritaris i prou

Europa no pot tolerar que passi això dins el seu territori

—Heu promogut, i s'ha aprovat al Consell Regional del Piemont, on sou diputat, una resolució que demana la llibertat dels presos polítics i la intervenció d'Itàlia i de la Unió Europea a Catalunya. No és pas poca cosa...

—D'entrada, ningú no ha d'anar a la presó per haver fet un referèndum. El dia del referèndum jo era a Barcelona, on tinc bons amics. Vaig veure gent gran i mainada fent cua durant hores per anar a votar. Hi vaig veure emoció i una actitud absolutament pacífica. Com es pot enviar la guàrdia civil contra aquesta gent? És vergonyós. En tinc fotografies i vídeos. Em van entrevistar, tant per a la televisió catalana com per a mitjans italians, alguns en directe. Pegar a la gent que vota... És increïble, on s'és vist? És propi de règims autoritaris i prou. Segueixo molt aquesta qüestió i per això he decidit de promoure aquesta resolució que ara hem aprovat, perquè és increïble que es negui la democràcia d'aquesta manera dins d'Europa.

—Qui hi va votar, a favor de la resolució, al consell?

—Tothom. El Partit Democràtic, que és el meu; 5 Estels; l'esquerra equivalent a l'espanyola Esquerra Unida, que són Liberi Uguali; Força Itàlia; i també la Lliga Nord. Solament hi va votar en contra un diputat, d'extrema dreta, provinient d'Aliança Nacional i més moviments d'extrema dreta, un grup que ara es diu Moviment Nacional per la Sobirania, i que a casa vostra seria equivalent a Vox. Quan vam fer el debat al consell ell va fer un discurs amb una defensa fèrria de la unitat d'Espanya, però jo li vaig respondre que demanàvem una solució diplomàtica i una intervenció de les institucions italianes i europees sobre la situació que es viu a Catalunya, a més de la llibertat d'uns presoners que l'única cosa que van fer va ser aplicar la democràcia. Va restar sol i va ser l'únic que hi va votar en contra. És més que evident que no es pot empresonar la gent per opinions i idees polítiques. A Europa no pot ser que un polític elegit per ciutadans

europeus pugui passar vint anys a la presó per haver fet que els ciutadans s'expressessin democràticament. Europa no pot tolerar que passi això dins el seu territori. Em sembla bàsic.

—Ha estat el vostre partit, el PD, l'esquerra italiana, que ha encapçalat aquesta resolució...

—Sí, jo tinc molta relació amb Gianni Verneti, ex-senador i ex-sots-secretari d'Afers Estrangers del govern Prodi. Va ser amb ell que en vaig parlar primer. Tots dos hem signat el manifest d'italians de suport als presos. I de fet jo hauria portat aquesta resolució a l'assemblea, al consell, abans, fa un mes o dos, però parlant-ne amb ell vam veure que per qüestions diguem-ne periodístiques era més convenient fer-ho després d'haver publicat el manifest. I per això ho hem fet ara, en l'últim acte del consell, perquè ara resta quasi aturat fins a les eleccions del 26 de maig, quan, a més de les europees, nosaltres fem eleccions regionals.

—La resolució exigeix al govern italià que es manifesti...

—Sí, a efectes polítics el Consell Regional del Piemont exigeix al govern italià que hi prengui partit i que faci tant com calgui perquè les institucions europees posin el focus sobre Catalunya, hi actuïn i hi intervinguin.

—Ho farà, això, el govern italià?

—Hem la petició formal perquè això s'executi i el govern italià, si més no, ha de donar-hi alguna resposta. Però tingueu en compte que malauradament els ritmes de l'administració són lents i que abans no arribi a Roma i el govern s'hi pronunciï poden passar molts dies. I aquí a Catalunya quina situació hi ha?

—Ens trobem en pre-campanya electoral i, sobretot, enmig dels judicis als presos polítics... El seguiu, el judici, a Itàlia?

—Sí, jo el segueixo una mica, quan puc, però aquí, a Itàlia, hi ha un interès relatiu sobre això. Cal fer molta pedagogia,

perquè si s'expliqués bé què passa molta gent, la majoria, entendria que aquest judici no és tan sols una agressió a un grup de polítics i al poble català, que va elegir un govern que ara és processat, sinó que és una agressió a tots els ciutadans europeus, perquè és un atac als drets dels europeus, als drets de tots nosaltres. No pot ser que Itàlia i les institucions europees no facin res contra aquest judici de vergonya. El poble italià no ha entès que el poble català demana democràcia i prou. I també ha d'entendre que Catalunya és una nació que té una llengua i una cultura pròpies de fa segles. Que és una nació que se sent oprimida. I cal que ho entengui. També per això hem fet la resolució.

—A Itàlia sovint es vincula el sobirisme i l'independentisme a l'extrema dreta...

—Exacte. Costa d'explicar que a Catalunya els moviments independentistes no són d'extrema dreta, sinó a l'inrevés. A casa vostra hi ha un franquisme cultural que vol mantenir Espanya unida de manera, diguem-ne, forçada, i, en canvi, l'esquerra lluita de fa anys per més autonomia i més federalisme. A Itàlia això costa d'entendre.

—De fet, la política italiana ha estat sempre molt complexa i molt particular. I ara amb Salvini...

—Crec que els electors de Salvini se'n cansaran aviat, perquè Salvini neix com a independentista de la Pàdania i ara, a l'hora de votar, fa com Vox, utilitza els immigrants. D'aquí a un any o dos crec que s'haurà acabat l'era Salvini, afortunadament. A banda, 5 Estels s'han tornat com ells i els passarà igual.

—La resolució també demana als altres consells regionals d'Itàlia que la votin...

—Sí, és cert, però tingueu en compte que la majoria des consells regionals italians ara mateix estan una mica congelats perquè el 26 de maig hi ha eleccions regionals. Per tant, és difícil que abans de les eleccions aquesta resolució s'hi arribi a votar.

—I després ho faran? Cal tenir en compte que és una resolució proposada pel PD, que té molts diputats a tots els consells.

—Tant de bo, però això ja depèn de cada consell. O, més ben dit, de la sensibilitat dels diputats, perquè ho portin als consells respectius. Jo no els puc imposar res. Ara, sí que és cert els catalans que hi ha a Itàlia, o els italians sensibles amb Catalunya, que n'hi ha molts, fan molt bona feina. De fet, han promogut aquest manifest d'intel·lectuals, acadèmics, polítics –alguns dels quals parlamentaris– i artistes, del qual jo sóc un dels primers signants, igual que alguns parlamentaris del meu partit o el batlle de Nàpols. I aquest manifest va esdevenint enorme. A més, d'ençà que hem aprovat aquesta resolució al Piemont molts m'ho han agraït, m'han convidat aquí i allà i n'han parlat a les xarxes socials. Comença a haver-hi un cert moviment.

—Sou optimista pel que fa al paper d'Itàlia respecte de Catalunya?

—Us sóc sincer: em costa de ser optimista perquè, com deia, és una qüestió que no apareix prou als mitjans de comunicació i que no forma part del debat polític. Havent aprovat aquesta resolució al Piemont sí que s'hi ha notat una mica més d'interès, sí. Ara esperem que creixi. És necessari perquè ens afecta a tots. Però penseu que políticament costa molt que algú prengui posició contra Espanya. No és gens fàcil. Així i tot, això que hem fet és important perquè el Piemont no és una regió qualsevol dins d'Europa, és una regió important. Estic segur que no els ha agradat que el Consell del Piemont, quasi per unanimitat, hagi aprovat aquesta resolució. I si ho fessin més regions italianes, si el govern italià s'hi manifestés, si Europa finalment actués, etc., ja haurem fet alguna cosa, perquè aquesta situació és intolerable i vergonyosa. És a dir, deixant de banda la independència, que és un objectiu lògicament complex, hi ha d'haver un debat polític. Si Espanya no deixa que hi hagi aquest debat ni en una taula, ni amb un referèndum, ni als parlaments... quina alternativa hi ha? Senzillament no pot ser que això passi a Europa. ■

El poble italià no ha entès que el poble català demana democràcia i prou

Si Espanya no deixa que hi hagi aquest debat ni en una taula, ni amb un referèndum, ni als parlaments... quina alternativa hi ha?

Maria Barbal i la generació dels silencis

Ha publicat la novel·la 'A l'amic escocès', en què torna a situar la història al Pallars

ALBERT SALAMÉ

MONTSERRAT SERRA

Maria Barbal (Tremp, 1949) ha publicat *A l'amic escocès* (Columna), una novel·la que té com a gran reclam que l'escriptora, coneguda sobretot pel seu *long-seller* internacional, *Pedra de tartera*, torna a ambientar la història al seu paisatge natal del Pallars. L'obra té com a fil conductor la vida d'en Benet, un jove amant de les arts i l'escriptura que estudia a Barcelona, tot i que després accepta de seguir les passes del pare i dedicar-se a fer de funcionari d'obres públiques per les valls del Pallars. Un personatge d'una generació que pateix la guerra i la postguerra, amb totes les coses que això comporta. I al Benet s'hi contraposa en George, un brigadista escocès que coneix durant la guerra del 1936-39, convalescents tots dos en un hospital, i que protagonitza un epíleg, que tanca el llibre i alhora fa venir ganes de continuar llegint la nova història que se'n deriva. Però aquesta novel·la té dos elements que la fan especial. El primer, que parteix d'un material real que, per proximitat familiar, Maria Barbal va rebre fa molts anys. I el segon, que tot i que els dos protagonistes són masculins, la novel·la brilla especialment en el desplegament d'uns personatges femenins potents, tant pel que fa a la força que tenen com pel dolor que contenen.

—Haurem de parlar de les guardes del llibre, que semblen el mapa d'un tresor...

—Hi ha un seguit d'elements que són verídics, autèntics: el dibuix de la coberta, les guardes del llibre, que contenen l'inici dels records d'un soldat republicà que durant la guerra, a l'hospital, ha conegut un brigadista escocès ferit com ell, i aquest text comença dient: 'El meu amic d'Escòcia ha marxat.' Tot això és veritat i també uns fragments que trobem dins el llibre, amb lletra més petita, que són comentaris d'aquest protagonista, en Benet, que té una feina que el porta a anar d'un lloc a un altre, i en aquests fragments comenta què li passa

La generació d'immediata postguerra ha estat molt castigada per les circumstàncies

Arran del llibre, la gent m'ha explicat coses impressionants

en un poble i en un altre. I, finalment, es reproduïen unes cartes d'amor, que també són reals. És a dir, que tenia molta feina feta.

—**I aquest material, com us va arribar?**

—Per proximitat familiar, als anys setanta, em van arribar uns primers papers. Eren papers grocs, escrits durant l'any 1938 sobretot, a l'hospital (també n'hi havia algun d'anterior, del 1935-36). Durant la guerra el paper anava escàs, per això són escrits sense marge, amb lletra petitíssima, aprofitats del tot. Era una documentació que vaig trobar molt interessant, perquè ja hi ha el tema del brigadista com a punt fort de la història. Però, és clar, tota la resta són moments molt difícils: és el jove soldat ferit, que ha perdut el contacte amb la família, que no sap si es posarà bé, que es troba en un ambient de nerviosisme molt alt i amb la perspectiva de tornar al front. Per tant, una novel·la sobre això... Durant molt de temps no m'hi vaig atrevir.

—**Massa dolor concentrat?**

—Sí. Però quinze anys o vint després, em van arribar les cartes d'amor que en Benet (pren aquest nom a la novel·la) va escriure després de la guerra, el 1942. I en aquestes cartes, que són moltes, jo descobreixo un canvi, una evolució en aquesta persona. Una evolució feta en uns anys transcendents: s'ha acabat la guerra, ell poc o molt s'ha posat bé, ha començat una feina que no havia triat, però que fa amb més personalitat i ganes de sortir-se'n, perquè té el referent del gran pou fosc que ha estat la guerra. I encara que tot sigui terriblement difícil, i que senti el pes de la dictadura, ell es reconstrueix com a persona i esdevé més optimista, sobretot perquè finalment s'enamora. I aquí apareix la figura de l'Elvira.

—**En Benet treballa a Obra Pública i va d'un poble a un altre, itinerant, i és per això que li escriu cartes.**

—Sí. Si aquestes dues persones haguessin estat d'un mateix poble, la història

hauria canviat força. La relació d'ells és epistolar.

—**I dèieu que les cartes us van arribar més tard i això us va fer repensar el projecte.**

—És quan em veig amb cor de pensar en un projecte de novel·la, perquè veig com continua el personatge. Hi ha una altra visió de la vida, sense prescindir de res, i m'adono que tinc una novel·la: tinc l'amistat amb l'escocès i tinc la història de l'enamorament, de les dificultats de l'enamorament i del fet que ell accepta finalment la feina que fa, posant-hi part de la seva personalitat. En Benet ha fet una renúncia en un moment determinat, però després no ho viu com una renúncia, sinó com un canvi.

—**Quan és jove, en Benet vol dedicar-se al món de l'art: l'apassiona pintar, li agrada escriure i ho fa molt bé. Però hi ha de renunciar. En aquest llibre, la idea de la renúncia és un element poderós i molt present en la història de gairebé tots els personatges. Hi ha un munt de renúncies, que impliquen pràcticament sempre canviar de vida i molt de dolor.**

—És que aquesta generació d'immediata postguerra, que són joves durant la guerra i encara ho són després, aquesta generació ha estat molt castigada per les circumstàncies. Arran del llibre, la gent m'ha explicat coses impressionants. Però la renúncia d'en Benet jo no la veig extraordinària amb ulls de la seva època (encara que amb ulls d'avui ho sigui). En aquell moment, la gent feia renúncies molt superiors. Per exemple, una noia d'una casa de pagès que perd el germà durant la guerra. Ella és promesa amb un xicot, però el pare li diu que no s'hi podrà casar, perquè ara ella és la pubilla de la casa i no es pot casar amb un hereu, sinó que s'haurà de buscar un noi que sigui un cabaler. Déu ni do.

—**Sí, però totes dues renúncies et proven de la llibertat de triar el camí per on vols anar.**

—Sí, sens dubte, és així. Però en el cas d'en Benet també hi ha el factor del

L'estructura, que per al lector pot semblar senzilla, a mi m'ha estat complexa de treballar

ALBERT SALAMÉ

caràcter: abans de la guerra, en Benet tenia la idea de quedar-se a Barcelona. Ho hauria pogut intentar i no ho va fer. Tenen molt de pes la resta d'elements.

—En aquest sentit, l'escocès seria l'altra cara: trenca amb la família i fa mans i mànigues per convertir-se en periodista, que és el que acaba essent.

—A mi també m'ha interessat molt el personatge del brigadista. Primerament, pel fet de fer-se brigadista: un noi jove que viu en unes circumstàncies bones o suficients i que decideix anar a la guerra espanyola... D'acord que hi ha aventura i un distanciament de la família, però el primer dia que arriba a l'estat espanyol ja es podia adonar que la cosa era molt seriosa. I de fet, ell viu una cosa terrible: maten gairebé tots els seus companys. Era un personatge molt interessant. Ara, a mi també m'ha agradat veure en perspectiva la vida de cadascun i com l'un mira l'altre. Això m'interessava. I abans també volia dir que en Benet és un personatge que creu en la cultura: creu que si escriu millor, llegeix més, es forma, tindrà una vida millor, serà

en certa manera més feliç, tindrà una feina més adequada i guanyarà més diners... Aquesta fe, en Benet la continua tenint, malgrat la dictadura. Per això m'interessa aquest personatge, perquè és aquest element que fa que ell sàpiga acomodar-se a una nova situació amb una certa mirada cap al futur.

—Però de la història del brigadista no en sabem pràcticament res fins a l'epíleg final. Per això és potent el final de la novel·la, perquè a l'epíleg es concentra i es construeix un nou personatge amb una història completament nova i sembla que comenceu a estirar el fil d'una altra novel·la encara per escriure.

—I tant. Aquesta qüestió va relacionada amb un dels plantejaments que vaig haver de resoldre al llarg de tota l'escriptura: veure quin paper tenia aquest brigadista. De fet, vaig començar la novel·la per la mirada del brigadista. Però hi havia una dificultat important: en certs moments fallava la versemblança. Perquè en certes qüestions de país, de família, de societat, de llengua, el brigadista no m'era útil com a veu narrativa per a

abordar tot això. I vaig tornar a començar la mateixa història però dita d'una altra manera. Per això, l'estructura, que per al lector pot semblar senzilla, a mi m'ha estat complexa de treballar.

—És una estructura complexa perquè conté un mosaic de punts de vista diferents. I després també feu servir diferents recursos narratius: la tercera persona, l'epistolar, el diàleg...

—Jo partia de la idea que escrivia uns anys de la vida d'una persona corrent, però que eren uns anys molt importants per a la societat d'aquell país i m'interessaven les diferents veus cap a aquests anys. Un ventall de personatges que no pensen igual ni són del mateix sexe ni tenen la mateixa edat. Quan comença la part que he anomenat 'Veus. Mirades', al final hi ha la de l'Elvira i la del Benet i aquí he intentat, més que un monòleg, el monòleg interior, el seu pensament. Hi ha hagut molta cura a trobar el que havia de ser. I el monòleg interior es contraposa a les veus de les veïnes del poble de l'Elvira, que també ens ajuden a veure l'altra part de la gent del poble,

com es podia viure una postguerra en un poble petit de muntanya.

—Tot i que els protagonistes són dos homes, la potència de les veus femenines, de la construcció dels personatges femenins, fa que la història d'aquestes dones prevalgui en la novel·la.

—Això m'ho ha dit algú més i és curiós, perquè hi ha dos protagonistes homes, però el tema de les dones apareix molt fortament a partir de la relació amorosa d'en Benet. Al voltant de l'Elvira apareix la seva mare, la seva padrina, la germana, l'amiga... Jo intentava això: que la novel·la fos, sobretot, la història d'en Benet, però que també fos l'altra vida que potser ell havia desitjat, la d'en George (el brigadista), i també la societat d'un moment determinat amb tots els ingredients possibles. En un moment i en un lloc. Perquè aquesta novel·la situada a la ciutat, hauria estat diferent. Potser no gaire diferent en els temes, però sí diferent, perquè són mons diferents, fins i tot contraposats a vegades.

—Són dones molt fortes, les que apareixen a la novel·la.

—Dones molt fortes que tenen les idees molt clares. Potser en aquell moment la gent se centrava més en el seu paper. Perquè cadascuna ocupava un paper social molt concret. Avui dia tenim la sort, en general, de moure'ns en diversos papers. Tenim un marge per a triar. Però, en aquell món no era gens fàcil: tu naixies en aquell lloc, amb aquell sexe, en aquella casa, que era pobre o era rica... Tot allò tenia un pes per a tota la vida. Potser hi havia el moment del casament, que implicava un distanciament, que es pot llegir com una fugida, però vaja... Aquest és un dels temes.

—També retrateu la llibertat d'acció i pensament que les dones comencen a tenir a l'època de la República i com la dictadura les esclafa.

—Sí, perquè a la Noguera, on van a viure en Benet i la seva germana quan són petits, és un lloc amb molta activitat cultural, en relació amb el passat i,

ALBERT SALAMÉ

sobretot, amb quin serà el seu futur. I de la formació rebuda durant la República, possiblement, li surt la força a la Veva (la germana d'en Benet). La part dels dos germans es diu 'Lletra', perquè per tots dos la cultura té molta importància. Aquests dos personatges no serien com són sense aquella mare que els subscriu a la revista Patufet, fent cas d'un professor. Ells s'inicien en la lectura amb la joia del descobriment, primer, i després amb la possibilitat de fer-ho millor. Fins i tot, hi ha una qüestió que em va impactar en els escrits que em van arribar d'en Benet real, que deia: 'Ara hauré de seleccionar millor els llibres que llegeixo, perquè alguns es troben per sobre de la meua capacitat i només em servirien ara per quedar bé en una conversa. Però jo sóc un obrer i he de procurar que cada llibre que llegeixi em formi millor', etc.

—A la novel·la hi ha molts detalls. Com que feu servir molt el recurs de l'epistolari, parreu de la lletra que fan molts personatges, com a signe de cultura i de condició social. Hi ha un interès gairebé grafològic.

Volia que la novel·la fos la història de la societat d'un moment determinat amb tots els ingredients possible

—Quan en Benet es troba ferit, a l'hospital, fa esborranys de cartes, perquè si no, no m'haurien arribat. Esborranys per fer-les millor, per escriure-les millor. I el cosí i l'oncle li lloen la lletra i el fet de no fer faltes. De mirar-s'hi també, amb les paraules que utilitza. I per a l'Elvira aquelles cartes són un motiu d'admiració cap a ell. És un punt de molta importància en aquesta història.

—En aquells moments, tenir cultura era un signe de distinció i d'admiració. Creieu que ara tenir cultura té la mateixa consideració?

—Crec que clarament avui no és així. No dic que no ho sigui per a una minoria, però es dona molta més importància al fet de sortir a la televisió que no pas a tenir un bon nivell cultural, d'educació... I la cultura també representa una certa gestualitat en aquell moment i és un dels elements clau del personatge. En algunes cartes d'en Benet real hi ha llistes de tots els llibres que ha arribat a llegir. No m'ho invento. Penseu que aquesta novel·la és la que té menys part imaginativa de totes les que he escrit.

—Podríem dir que és una novel·la de no-ficció?

—No, no. Hi ha una base argumental que és verídica, però a partir d'aquí he pensat els personatges, com es van fent des que són petits fins que són adults. Això és cosa meua.

—I us ho heu passat bé escrivint-la?

—M'ho he passat molt bé, tot i que m'ha costat trobar les veus narratives, com introduir els elements verídics dins el text, perquè de cartes potser en tenia cinquanta i també els trossets de diari. Què col·loco i on ho col·loco. També ha estat un esforç l'evolució emocional dels personatges i les pressions que pateixen, per a retratar-les com més bé millor.

—De l'etapa de la guerra no predominen els moments que en Benet és al front, sinó els dos períodes de convalescència. És perquè és quan ell pot escriure?

—Jo no volia fer una novel·la sobre la guerra, però era imprescindible que la guerra tingués un paper molt important en la novel·la, que és tota la descripció sobre què es viu, no a primera línia sinó a segona línia, la dels ferits i hospitalitzats. I la guerra també com a conseqüència, que és el que representa la mort tràgica del pare de l'Elvira. És a

dir, que la guerra surt en dos moments, fonamentalment. I parlo poc dels tres camps de concentració on en Benet real va estar internat perquè penso que ja hi ha molta literatura sobre això i no volia insistir-hi.

—Sí que parleu, potser perquè no se n'ha parlat gaire, de la repressió que van patir moltes famílies, com la de l'Elvira: uns veïns del poble denuncien el seu pare no se sap per què, la Guàrdia Civil franquista el mata, i castiguen la mare i les dues filles petites enviant-les a un poble de l'Aragó.

—Quan mataben algú d'aquesta manera, arbitrària, les famílies, perquè no reclamessin res, perquè no molestessin, les desplaçaven. I això va ser una constant. És impressionant. Em vaig documentar amb un llibre que es diu *La guerra civil a Rialp*, escrit per un cosí germà del meu pare, Joaquim Barbal. Jo situo l'acció en aquesta zona. D'aquest llibre, en vaig treure documentació per a explicar la part de l'evacuació de l'Elvira, la seva mare i la seva germana. Les situo a Ortilla, perquè al llibre s'explica molt bé la reacció que té la gent d'allà: primer el distanciament, gairebé l'odi per part

Aquesta novel·la és la que té menys part imaginativa de totes les que he escrit

d'algú, i després l'aproximació. Em va semblar molt interessant. I aquests desplaçaments eren una constant. Imagineu-vos: mataven algú com a represàlia d'una acció que havien fet uns soldats. Però la represàlia era sempre sobre la gent de la vall. Aleshores, desplaçaven la família. I quan els membres de la família tornaven, el poble els mirava malament i els girava l'esquena. I decidien que no tenien dret de res: les noies no es casaven, els nois no trobaven feina...

—I encara ara, allà...

—Encara hi ha silencis. És que allà hi va haver unes matances impressionants. Van posar un militar jubilat, Sagardía, que va semblar de morts des de Sort fins a la frontera. Penseu que si no trobaven l'home, mataven la dona, el fill, el pare... Van arribar a matar dones embarassades. No se sap gaire, això, tot i que hi ha un llibre de Manuel Gimeno, *Guerra i revolució al Pallars*, que en parla.

—El vostre llibre també tenia la voluntat de trencar aquest silenci?

—No era la intenció, però segur que hi ajuda. I m'està molt bé que hi ajudi. Aquesta gent que va patir la mort i la repressió eren la comunitat dels silencis. La generació de la guerra és una generació que va patir molt. I en aquests llocs petits penso que molt més, perquè les societats eren força asfixiants. I si tenies consciència de la injustícia, com l'Elvira, viure en aquests pobles era una condemna. Jo he volgut ser sincera amb el personatge de l'Elvira. Estic segura que es va enamorar d'en Benet, però alhora estic convençuda que en el fet de casar-s'hi també hi havia la voluntat de fugir.

—Fer setanta anys pot ser un motiu que us hagi portat a tornar al món del Pallars? O commemorar l'any passat els vuitanta anys de la Batalla de l'Ebre? Són dates que a vegades desencadenen reaccions...

—Jo havia tornat al Pallars amb *País íntim*, però amb una altra generació, la meua, la dels néts de la guerra. Ara, el fet

de tenir una edat potser sí que condiciona una tria d'alguna cosa que vulguis deixar escrita. És com un deute amb aquesta generació i amb la persona que va deixar aquests escrits, però que jo veig com la història d'una generació.

—Sobre l'epíleg del brigadista, que dona peu a una nova història, heu pensat que sigui un nou llibre?

—Vaig fer molta recerca per a trobar el brigadista real, però no el vaig trobar. No he pensat d'escriure'n cap novel·la, tot i que aquest món, el dels brigadistes, és molt interessant, perquè eren joves empesos per un ideal i per un caràcter, i segur que aquest episodi va marcar les seves vides.

—Diuen que la història és cíclica. No volia deixar passar l'entrevista sense saber com viviu la situació actual del país, de repressió i minva de llibertats.

—Doncs justament perquè hi ha aquesta història passada, ho visc amb tristesa i amb pessimisme. Justament perquè vinc d'una història de repressió i dolor, tot això em fa molt de mal i em fa perdre l'esperança.

—És fort, això que dieu.

—A veure, penso que hi ha una esperança futura per a la nostra societat, però que jo no la viuré. Això penso.

—I per acabar més animades, com us proposeu aquest Sant Jordi?

—Darrerament, em sembla multitudinari, el Sant Jordi, i m'espanta una mica. No és un dia que em senti còmoda, en general. Però aquest any el visc amb molta il·lusió perquè tinc aquest llibre acabat de sortir, amb ganes d'entrar en contacte amb alguns lectors i viure'l plenament.

—I després, cap a Buenos Aires.

—Sí, vaig a la Fira del Llibre el 5 de maig. Hi faré dues taules rodones, una amb en Joan-Lluís Lluís i una altra amb l'Antoni Vidal Ferrando.

Que vagi molt bé. ■■

La generació de la guerra és una generació que va patir molt. I en aquests llocs petits penso que molt més, perquè les societats eren força asfixiants

Perquè vinc d'una història de repressió i dolor, tot això em fa molt de mal i em fa perdre l'esperança

PERE LÓPEZ

‘A Andorra encara hi ha por de manifestar-se’

Entrevista al candidat del Partit Socialdemòcrata a les eleccions andorranes de diumenge

EDU COMELLAS

PERE MARTÍ

Pere López (Andorra la Vella, 1971) és el primer secretari del Partit Socialdemòcrata d'Andorra i candidat a cap de govern a les eleccions de diumenge, 7 d'abril. Va ser ministre d'Economia durant el govern de Josep Bartomeu i ara, després d'haver guanyat les primàries del 2015, és el principal candidat de l'esquerra per a provar de derrotar Xavier Espot, de Demòcrates, el partit que ha estat al govern aquesta darrera legislatura amb Antoni Martí al capdavant.

—Seran les eleccions andorranes més disputades de la història, amb set candidatures.

—Hi ha set candidatures, però en realitat en aquestes eleccions hi ha dos models de país: el model clientelista del senyor Xavier Espot i Demòcrates, i el model per a canviar el país, que vol fer reformes, que vol canviar la qualitat de vida de la gent i que vol fer una Andorra per a tothom, com diu el nostre eslògan electoral.

—El govern d'Antoni Martí ha estat clientelista?

—El govern Martí s'ha dedicat a satisfer el seu petit nucli de votants atorgant llocs a l'administració pública, creant càrrecs de confiança i donant subvencions qüestionades i difícils d'entendre. Ha estat clarament d'esquena als treballadors, a les reivindicacions laborals. Va fer una llei d'administració pública que va aconseguir la fita històrica de provocar les dues concentracions més multitudinàries del nostre país per a reivindicar els drets que aquestes darreres legislatures s'havien retallat. Fins i tot, una vaga general. Tot això, que pot ser normal en altres països, a Andorra és absolutament inèdit. Andorra és un país on encara hi ha por de sortir a manifestar-se, de sortir a la televisió pública. És un país petit i que hi hagi 1.500 persones manifestant-se al carrer reivindicant drets laborals o millors en l'habitatge és absolutament inèdit.

—L'encariment dels lloguers ha despertat moltes queixes.

—Per nosaltres, l'habitatge és una qüestió central de la nostra candidatura. Hem presentat un pla estratègic per a l'habitatge del 2019 al 2025, que va més enllà de la legislatura vinent, perquè hi ha moltes feines que no es poden fer en quatre anys. Hi ha dues propostes principals. Per una banda, crear un ens públic que gestioni els pisos buits que hi ha al país, que són moltíssims. Més de quatre mil. Proposem de llogar-los amb un preu de referència assequible. D'una altra banda, volem fer habitatges de titularitat pública. En aquest pla estratègic de sis anys, ens comprometem a la construcció o la reforma de 150 habitatges de titularitat pública anuals. Paral·lelament, proposem un augment del salari mínim a 1.200 euros, un increment de les pensions i millorar el poder adquisitiu de les famílies, que aquests darrers anys s'ha deteriorat molt.

—L'altra gran batalla política d'Andorra encara és el dret de l'avortament.

—En l'àmbit del dret de les persones, que és molt important per a un govern d'esquerres, defensem el dret de l'avortament, que vol dir el dret de les dones de decidir sobre el seu cos. També volem establir el casament universal, que superi l'actual divisió entre diferents formes de matrimoni, establir cerimònies civils de comiat per a persones que no vulguin fer un enterrament eclesiàstic.

—Totes aquestes propostes són compatibles amb mantenir un copríncep a la Seu d'Urgell que és un bisbe?

—La sobirania rau en el poble andorrà, els projectes de llei els aprova el parlament però, necessiten la ratificació d'un dels dos coprínceps. Ja va passar amb el divorci, amb el matrimoni civil, amb les parelles de fet i acaba de passar amb la llei de reproducció assistida. És una qüestió de sobirania, de respecte a la voluntat popular i totes les propostes que defensem poden tirar endavant.

—Si tot s'aprova amb un sol copríncep, es podria canviar o suprimir aquesta figura?

—No som en aquest moment, nosaltres.

—Però aleshores tot ho ha de signar el copríncep francès, perquè el de la Seu s'hi oposa?

—Per a nosaltres és suficient.

—La nacionalitat andorrana encara és inaccessible per a moltes persones que viuen i treballen a Andorra.

—Dins el capítol de drets, proposem la doble nacionalitat, que és interessant tant per als andorrans com per als residents. Els andorrans estan molt penalitzats si volen viure a l'exterior, trobar feina, estudiar, etc. És una autolimitació imposada pels andorrans mateixos. I pel que fa als residents al país, els costa molt haver de renunciar a la seva nacionalitat, fins i tot des d'un punt de vista emocional. Per tant, pensem que la doble nacionalitat és un canvi important per a tots els ciutadans del país i proposem que el termini per a accedir a la nacionalitat andorrana es redueixi dels vint anys actuals als deu, tal com proposen tots els organismes internacionals i, en particular, el Consell d'Europa.

—Parlant d'Europa, hi ha qui critica el procés d'adhesió a la Unió Europea perquè Andorra perdria sobirania.

—Nosaltres diem sí a Europa, però no a la negociació amb la Unió Europea duta a terme per Demòcrates d'Andorra. És una negociació que s'ha fet amb una manca de transparència absoluta per part del govern, i s'ha avançat en qüestions sobre les quals encara no hi ha consens. Per a nosaltres, hi ha quatre línies vermelles i si Demòcrates no les ha respectades, la pròxima legislatura haurem de desfer l'acord. Aquestes quatre línies vermelles són: la política fiscal, que l'ha de decidir Andorra, el manteniment del sistema de quotes, el manteniment del sistema públic pel que fa a la llum i a la telefonia, i establir un cabal comunitari assumible per Andorra pel que fa a l'abast i els terminis.

Andorra és un país on encara hi ha por de sortir a manifestar-se, de sortir a la televisió pública

La doble nacionalitat és un canvi important per a tots els ciutadans del país

—El sistema de quotes vol dir limitar la immigració?

—Vol dir establir un sistema de quotes per a cadascuna de les dues temporades, al llarg de l'any.

—El procés independentista que viu Catalunya, com afecta Andorra?

—Som veïns. La nostra posició és que allò que es viu a Catalunya és una qüestió interna d'un altre estat. Sí que diem que qualsevol conflicte s'ha de solucionar tant sí com no amb el diàleg. És el que ens toca fer des d'un país que, encara que sigui proper, és extern. ■

Una de les dones del camp d'al-Hawl. A.H.

Les dones radicalitzades d'Estat Islàmic que no volen tornar a casa

Llevant Més del 80% dels qui viuen al camp d'al-Hawl són dones i el 20% són esposes de membres d'Estat Islàmic · La resta són infants i homes

AMINA HUSSEIN

Rihanna Goldstein, coneguda com a Um Shami al-Almani, és una dona alemanya de quaranta anys. En fa més de quatre que viu a Síria. Va venir amb el seu marit alemany d'origen turc i els seus dos fills per viure sota les banderes de l'autodenominat Estat Islàmic. Goldstein, d'ulls blaus, és una de les poques dones d'Estat Islàmic que no es cobreix la cara amb el nicab, però sí els cabells.

Després de l'alliberament de Baghouz, l'últim bastió d'Estat Islàmic, el 23 de març, tots els qui hi vivien van venir al camp de refugiats i desplaçats d'al-Hawl, a l'est de Síria, a prop de la frontera amb l'Irac. Aquí, les parelles dels combatents estrangers tenen reservat un lloc allunyat de la resta de civils i controlat per membres de la policia secreta i d'intel·ligència kurdes.

'Estat Islàmic va ser una cosa bona. La més bonica que els podia passar a les dones. Ens assèiem a casa i els homes ens ho oferien tot', diu Gold-

Les parelles dels combatents estrangers tenen reservat un lloc allunyat de la resta de civils

stein, somrient. 'Era una cosa correcta i justa. Els infidels [es refereix als de la coalició i les forces kurdes que lluitaven contra Estat Islàmic a Síria] ens van fer viure l'infern'. I afegeix: 'Estat Islàmic no decapitava la gent. No matava. Tot és propaganda i mentides dels infidels per a atacar-nos i per a legitimar que ens bombardin i ens matin.'

Aquesta dona alemanya va entrar al país per Turquia. Durant el temps que va passar a al-Raqqa –que va ser la 'capital' de l'anomenat 'Califat'– va tenir quatre fills més que viuen amb ella

Al camp d'al-Hawl hi ha més de 72.000 persones. A.H.

al campament. 'Vaig perdre els meus dos fills grans en menys d'un mes. La meua estimada filla gran va morir fa pocs dies. El meu marit també va perdre la vida en un bombardament. Ell no lluitava, treballava en un campament militar', comenta Goldstein, mentre les infermeres de la Mitja Lluna Kurda li netegen les ferides.

El camp d'al-Hawl acull més de 72.000 mil persones d'unes quaranta-cinc nacionalitats i països diferents. Aquest lloc és controlat per les forces kurdes d'Asayish: dos grups de tretze dones cadascun, i dos grups de cent homes cadascun. 'Estem envoltats de dones extremadament perilloses. Ens van atacar amb pedres el dia del Cap d'Any kurd, el 21 de març. Ens insulten. Moltes vegades intenten escapar-se i reu-

nir-se amb els seus homes, que estan detinguts', explica Tekoser, responsable de les forces de seguretat del camp. 'L'altre dia, vam traslladar una dona malalta a l'hospital d'al-Qamishli [Kurdistan siriana]. Quan es va despertar, va provar d'agafar l'arma de la membre d'Asayish que la vigilava. Vam tenir problemes greus', continua Tekoser.

Moltes d'elles arriben preparades. Porten medicaments, armes, diners, joies i telèfons mòbils. Només les desplaçades sirianes i refugiades iraquianes poden entrar al camp amb telèfons. 'Les dones estrangeres no els permetem de comunicar-se amb ningú per les xarxes; són violentes', diu Aya, membre d'Asayish. 'Tres europees van organitzar la protesta del dia 21 de març. Ens van atacar i van ferir vint asayishes. No és permès de pegar-les ni

Rihanna Goldstein, coneguda com a Um Shami al-Almani. A.H.

L'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats va dir que hi havia 3.000 nens de 43 països vivint al campament. A.H.

insultar-les. Vam disparar a l'aire per dispersar la protesta', afegeix Aya.

Rihanna Goldstein descarta la possibilitat de tornar al seu país d'origen. 'Aquí es viu bé. No hi ha bombardaments. M'agradaria continuar vivint aquí, a Síria, amb les germanes [es refereix a les dones d'Estat Islàmic] i treballar amb els seus fills. Elles em necessiten. No vull tornar a Alemanya.' 'Com totes les mares, vull que els meus fills creixin i tinguin estudis, però només estudis islàmics', diu, enfadada, mentre mira amb odi les dones d'Asayish per no cobrir-se els cabells i parlar amb homes.

Més del 80% dels qui viuen al camp d'al-Hawl són dones. El 20% són esposes de membres d'Estat Islàmic, la resta són criatures i homes. Unes 10.000 dones són estrangeres, de diverses nacionalitats. A

la part més extensa del campament, hi viuen desplaçats sirians i refugiats iraquians, també familiars de membres d'Estat Islàmic d'aquests dos països.

El dijous 21 de març van arribar les últimes persones a al-Hawl. Havien fugit d'al-Baghrouz. 'En una nit, vam rebre tres camions carregats de dones i nens. Va ser un caos. Vam estar tota la nit regirant-los les coses per assegurar-nos que no hi entraven armes. No vam poder descansar durant dos dies perquè vam haver d'escorcollar tot el que portaven', recorda Aya.

Una tenda de campanya enorme a l'entrada del camp serveix per a rebre les novingudes. Està preparada amb matalassos, menjar i aigua. Algunes dones estan ferides i tombades. Unes altres ploren. Unes infermeres atenen les

Una tenda de campanya enorme a l'entrada del camp serveix per a rebre les novingudes

ferides i unes altres donen menjar als petits.

Una fila de nens corren pels passadissos del camp. N'hi ha que juguen a futbol en una pista improvisada amb una pilota punxada. Alguns altres passen el dia portant aigua del dipòsit a les seves tendes de campanya amb olles, llaunes i ampolles de plàstic. Molts van bruts, mal vestits i descalços. Les nenes van vestides amb el nicab. Eviten de ser fotografiades i parlar amb la premsa.

Els tons de pell, els idiomes estranys i els ulls ametllats confirmen les seves múltiples nacionalitats.

Ibrahim, un nen de 10 anys, és de Tadjiquistan. Va sol i embolicat en una manta. La mare el va fer fora de la tenda de campanya perquè hi vivia amb una companya seva. 'Em diu que ja sóc un home i que sóc massa gran per a estar sol amb elles. Pensa que podria tenir relacions amb la seva amiga. No vol que me'n vagi al llit amb ella', explica plorant.

L'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats va dir que hi havia 3.000 nens de 43 països vivint al campament, juntament amb molts més nens sirians i iraquians, en 'condicions extremadament extremes'. És possible que un de cada quatre tingui menys de cinc anys. ■

ANNA MIÑARRO

‘El judici és la repetició del trauma, hem d’evitar de sotmetre’ns-hi’

Entrevista a la psicòloga clínica, especialista en experiències traumàtiques, sobre els efectes psíquics que poden tenir sobre nosaltres el fets del Primer d’Octubre i del judici

ALBERT SALAMÉ

ROGER CASSANY

Poques vegades en la nostra història com a societat hem seguit tant i tan de prop un judici com el d’aquestes setmanes al Tribunal Suprem espanyol. L’anàlitzem diàriament i ens genera tota mena d’emocions i sensacions perquè, poc o molt, són molts els ciutadans que s’identifiquen amb els presos i que, a la seva manera, també se senten jutjats. Però com el seguim d’una perspectiva psicològica? Com ens afecta tot allò que s’hi diu? Com ens afecta la repressió, el fet que no es puguin veure els vídeos de què va passar?

En parlem amb Anna Miñarro, psicòloga clínica, psicoanalista especialitzada en experiències traumàtiques i en la gestió dels traumes derivats de la violència social i d’estat, catàstrofes socials, maltractaments i abusos. És codirectora de la primera recerca al nostre país (i a l’estat espanyol) sobre el trauma psíquic i la transmissió intergeneracional de la guerra, la postguerra, la dictadura i la transició. Els resultats són clars: aquests traumes, si no es tracten, poden perdurar durant anys i fins i tot es poden transmetre entre generacions. Pot passar alguna cosa semblant amb els fets del Primer d’Octubre i amb la repressió? I amb el judici? Actualment Miñarro tracta víctimes de la violència del Primer d’Octubre i treballa, juntament amb alguns altres psicòlegs, en l’elaboració d’informes clínics sobre els danys psicològics d’aquells fets amb el propòsit que puguin ser aportats als processos judicials.

—Heu estudiat la violència i la repressió al llarg de la història segons la perspectiva psíquica... Els fets del nostre país del 20 de setembre de 2017 al judici d’aquests dies tenen efectes psíquics?

—Evidentment que en tenen. Si entenem la violència com una agressió que té l’objectiu de fer mal, tota agressió o violència fa que el ciutadà se senti sotmès i es trobi en un col·lapse de les relacions entre la psique, la societat, el

El propòsit principal de la violència social, com en aquest cas, que també és violència d'estat, és el silenci, la congelació dels afectes, que equival a la desaparició social

No ajuda gens psicològicament que al judici no es puguin veure els vídeos de tot allò que va passar

temps i l'espai. Aquest col·lapse porta obligatòriament a una vivència traumàtica, difícil de tramitar només amb la psique. En definitiva, per naturalesa la violència i la repressió són destructives i desestructurants tant a escala personal com comunitària.

—Aquests possibles efectes psíquics ens afecten a tots o només els ferits del Primer d'Octubre, a més dels represaliats, els presos i els exiliats?

—Psíquicament ens afecta a tots, fins i tot qui no volia anar a votar o qui no hi estava gens interessat i es pensa que aquella violència no el va afectar gens. De fet, la violència actua sempre de manera radioactiva, com diu Yolanda Gampel. Afecta tothom de maneres diferents. És a dir, per exemple, els vençuts del franquisme han rebut la violència d'una manera molt més clara i difícil, per la manca de reconeixement, sobretot per la manca de veritat, de justícia, i de reparació, que no pas el sector feixista, que potser també va tenir experiències traumàtiques, però que va poder fer el dol immediatament. Han pogut portar flors als cementiris i sobretot han estat reconeguts com a maltractats. Però això no vol dir que la violència no hagi afectat el conjunt de la comunitat. El trauma atempta contra la integritat del subjecte, ataca els vincles psíquics de la filiació i l'afiliació. És a dir, ataca a la intersubjectivitat i, per tant, la comunitat en conjunt. Però no s'acaba aquí: el trauma no s'elabora, sinó que ara sabem que persisteix durant generacions i que passa a les següents com un malson o un horror amenaçant. I és com si entrés a la persona de la generació següent com un dany que perdura. I sobrepassa la capacitat d'elaborar psíquicament les circumstàncies de la vida dels subjectes. És a dir, el trauma de la repressió ens afecta a tots i persisteix.

—Ens afecta a tots... però com ho entomem? Què fem, cadascú de nosaltres?

—La població ho ha entomat de diferents maneres. Podríem definir cinc grups. Al primer hi ha la gent que s'iden-

tifica amb la força que s'atribueix a certs partits polítics i que presenta una potència delirant per a garantir la veritat i la bondat. Per què ho fan, això? Perquè dóna seguretat, certesa i, sobretot, evita el conflicte. Però alhora que eviten el conflicte també accepten de sotmetre's a un sistema social que en el fons prohibeix el lliure pensament. Un altre grup són els qui s'acosten a un pensament místic. D'això ja en parlava Bettelheim el 1943. Són persones que, davant una violència social com l'actual, poden arribar acceptar allò que potser desaprovien en unes altres situacions socials. Un tercer grup són els qui han pogut mantenir una certa capacitat de pensar i de percebre dades de la realitat del món exterior, però amb molt de patiment. Per tant, han desenvolupat una certa tendència a l'adaptació. Un quart grup és el que s'identifica directament amb la repressió. I té molt a veure amb la transmissió. Si has rebut una estructura violenta o agressiva en el passat, la transmissió existeix. Trencar això vol dir, per exemple, acceptar obertament que per exemple el teu avi va fer moltes coses mal fetes i que no hi estàs d'acord. Qui hagi rebut per transmissió aquesta estructura i no faci aquest procés sol formar part d'aquest grup. I finalment, el cinquè grup inclou molts ciutadans de Catalunya, la majoria dels qui van anar votar i que van fer vaga, que han constatat que la pertinença a un grup representant de la col·lectivitat sí que pot ajudar. La solidaritat i els vincles són condició necessària per a la vida, per a la salut i per a la salut mental.

—Siguem d'un grup o d'un altre, com ens pot afectar al dia a dia?

—Novament els efectes poden variar molt segons cada individu. Sí que sabem, gràcies als estudis que hem fet i de les persones que hem tractat, que la violència que va circular per l'estat a partir de l'any 36 es pot considerar com una catàstrofe social, que és diferent d'una catàstrofe natural. Els traumes causats per les catàstrofes socials no s'esgoten, es transmeten. Hem constatat que aquests

traumes psíquics poden afectar segones, terceres i quartes generacions. I si ara ens fixem en tot allò que ha passat a partir de setembre del 2017, veiem que, en termes de violència, aquí plou sobre mullat. De l'any 36 fins ara veiem que la violència s'ha exercit sobre àmplies capes de la població. Hi ha hagut una 'revictimització'.

— 'Revictimització'?

—Sí, 'revictimització'. Per exemple, alguns dels votants del Primer d'Octubre probablement no han pogut elaborar el trauma de la dictadura o del 36, per motius diversos no han pogut fer el dol i no han pogut treballar tots aquests aspectes. I probablement van veure el Primer d'Octubre com una possibilitat de solidaritzar-se, de restablir el vincle social i de construir una cosa que els permetia de recuperar una part d'allò que havien perdut, és a dir, la república. Però en canvi, van rebre agressió i violència. És aquí on es produeix la revictimització. Evidentment, de manera molt diferent de la violència tan sanguinària del 36. Això ho constato cada dia jo mateixa a la consulta, tant amb els qui m'han parlat de la guerra i la postguerra com amb víctimes del Primer d'Octubre.

—Heu atès pacients de la violència del Primer d'Octubre?

—Sí. De fet, s'han format uns quants grups de professionals de la salut mental que treballem amb víctimes de la violència del Primer d'Octubre i a partir d'aquesta feina elaborem informes clínics que previsiblement s'aportaran al judici. De fet, un grup d'advocats s'ha posat en contacte amb una vintena de psicòlegs clínics que atensem alguns dels agredits directament el Primer d'Octubre per poder disposar d'aquests informes psicològics. Tal com sembla fins ara, només s'havien presentat informes de danys físics, però no de psicològics. És una tasca molt important, perquè en la psicologia clínica cal que treballem davant el terror i l'horror, sobretot per cercar-ne les causes i demanar-nos col·lectivament on és l'autoritarisme que fa que apareguin patologies de gravetat diversa.

ALBERT SALAMÉ

—Per exemple, quina mena de patologies?

—Els símptomes principals són la por, la sensació d'humiliació. I totes les derivades. La sensació d'obligar-se a restar en silenci. La violència destrueix la capacitat de pensar i d'actuar. Paralitza. I l'experiència traumàtica té un caràcter inenarrable i és de difícil evocació. Per això és lent. Al cap de més d'un any del Primer d'Octubre, ara estem en condicions de poder començar a parlar-ne des de la perspectiva psíquica. La majoria de les víctimes no en podien parlar el dia 2 d'octubre. El trauma va envair l'espai mental amb emocions difícilment traduïbles a paraules. Perquè la violència destrueix la capacitat de pensar i d'actuar. L'objectiu és fer ús de la por i del pànic per generar confusió i tota mena d'informació perversa.

—Té a veure amb la percepció de la veritat?

—Sí, el procediment consisteix a fer uniforme la desinformació, que és allò que els periodistes anomenen postveritat.

Nosaltres, els psicòlegs, ho anomenem 'desmentida'. És un tema molt important. El propòsit principal de la violència social, com en aquest cas, que també és violència d'estat, és el silenci, la congelació dels afectes, que equival a la desaparició social, cosa que, de fet, intenten l'agressió i la violència. És a dir, que t'estiguis a casa, invisibilitzat, i condemnat a viure humiliat i amb el cap cot. I això, com us podeu imaginar, ja és un maltractament.

—I què podem fer-hi nosaltres, la població?

—La recuperació del ciutadà dependrà fonamentalment del reconeixement públic, de l'ètica i del reconeixement sociopolític. Només qui sigui capaç de rescatar la capacitat de pensar i de no precipitar-se serà qui obrirà un camí cap a l'elaboració del malestar. I això cal treballar-ho.

—Reconeixement públic, ètica... El judici del Suprem no hi ajuda gaire, doncs...

—No, no hi ajuda gens.

—És una classe de violència, el judici?

—No exactament, perquè en aquest cas ens en podem protegir. Per exemple, puc apagar la televisió. I digerir-ho en petites dosis i deixar marge per al procés d'interpretació i de pensament.

—Passa que molta gent s'identifica amb els presos i sent una gran injustícia...

—Sí, però la sensació d'injustícia, que provoca un sentiment negatiu, ja la tenim d'abans, i és profunda. No cal que rebem aquesta sensació continuadament. Els elements que afavoreixen la superació de les experiències traumàtiques són fonamentalment el compromís, el control i els desafiaments. Per a avançar cal evitar de sotmetre'ns a una situació de repetició del trauma. I el judici és precisament això. És a dir, té l'avantatge que, com que és públic, els presos poden explicar-se i ser escoltats, però fora d'aquest moment, la resta és una repetició del trauma, on el patiment apareix continuadament, sobretot quan declaren segons quins testimonis, que responen, diguem-ho així, molt ade-

quadament als fiscals i que diuen que no se'n recorden quan els fa preguntes, per exemple, la Marina Roig. Això genera molt malestar i és, reitero, una repetició del trauma. I si dèiem que per a superar el trauma ens calia compromís, control i reptes, aquí potser tenim el compromís, però en cap cas no tenim el control. Per acostar-nos al control cal posar-hi distància i perspectiva. I per a tenir els desafiaments cal vincular-se a la comunitat, a grups i potenciar el vincle social i la solidaritat. Necessitem espais on ens puguin escoltar i acompanyar.

—És per això que quan els presos es van poder explicar i van ser escoltats els sentiments dels ciutadans eren, per dir-ho d'alguna manera, no del tot negatius, a diferència de quan han declarat els guàrdies civils?

—Efectivament. Ells van poder testimoniar. En canvi, ara que declaren testimonis que més aviat expliquen uns fets de manera esbiaixada i interessada, els sentiments són de ràbia i de malestar. Per això és tan important de deixar espai

a la gent per parlar i és important que escoltem, perquè cal que hi hagi algú que digui 'això va passar de debò'. Per tant, no ajuda gens, psicològicament, que al judici no es puguin veure els vídeos de tot allò que va passar. El vídeo té una funció essencial del punt de vista del trauma. Sense vídeo, tenim la sensació que la veritat és silenciada i per tant del punt de vista psíquic tornem a no ser escoltats, a ser silenciats i a no poder superar el trauma. Testimoniar i escoltar és tornar la paraula als silenciats i, per tant, ajuda a començar la recuperació.

—El judici també origina una sensació d'humiliació en molts ciutadans. Això també té efectes psíquics?

—Sí, i tant. No oblidem que legalitat i justícia no són igual, sinó dos conceptes sotmesos a interessos polítics o econòmics. Ho veiem cada dia. L'estat utilitza tots els mitjans que té a l'abast per jugar amb la humiliació. Per això en aquest cas cal anomenar les dues formes de violència: la violència d'estat i la violència social. Com dèiem, un dels seus objectius és desarticular l'organització social. I com ho fan? Prenent per ostatges els qui consideren cabdills. De tota manera, els fan ostatges amb la vaga pretensió que això farà recular la població. I això no és tan clar que passi. És important d'entendre que les persones maltractades des de la guerra, la postguerra, la dictadura i la transició no han pogut ser escoltades ni tractades adequadament perquè la psiquiatria que durant molts anys hi ha hagut en aquest país era una psiquiatria totalment lliurada al règim.

—Per tot això que dieu, és recomanable de seguir el judici cada dia?

—Ni a mi mateixa no m'ho recomano. Psicològicament, en aquests moments, seguir el judici de manera constant no és bo. Estar-ne informats és molt important, però viure-ho de manera permanent no. Segons qui parli i tranquil·litza, però segons què hi passi, s'alimenten sentiments negatius com la ira i la ràbia, que t'impeixen de pensar i causen malestar i mal humor. Apareixen sentiments d'impo-

ALBERT SALAMÉ

tència i per tant la incertesa, el desconcert i, al final, la tristor. És una situació permanent de muntanya russa. En canvi, en aquest moment som obligats a reconstruir aquesta experiència traumàtica. Per tant, ens hem de protegir per poder mantenir la salut i la salut mental. Jo recomanaria deixar-hi una certa distància. Hem de tenir tota la informació, lògicament, però alhora hem de mirar de mantenir la perspectiva, és a dir, mantenir viva la capacitat de pensar. I a partir d'aquí cal fer un acompanyament tant psíquic com social que ajudi a disminuir els factors de patiment. Això és especialment important en el cas dels infants.

—Com ho hem de fer per ajudar els nens en aquest àmbit?

—En síntesi, fer-los costat, parlar-hi i acompanyar-los molt. I no tan sols els infants que eren presents en l'agressió, sinó també els qui anaven a les escoles que es van atacar i que es van trobar els mobles destrossats, els amics d'uns i altres, els qui ho van vist per la televisió, els qui tenen veïns ferits, els qui veuen el judici per televisió... Alguns d'aquests nens, cadascú a la seva mesura, poden manifestar por, apatia, tensió emocional, malsons, poden rebutjar els aliments o poden tenir por de separar-se dels pares. I no parlem dels fills dels presos, que tot i ser molt ben acompanyats, tenen una situació encara molt més complexa. Penseu que un nen petit ha après que només les persones dolentes van a la presó. Per tant, l'únic remei és escoltar i acompanyar. En el cas dels adolescents cal tenir present que són enmig de la construcció de la seva identitat i, per tant, un context de violència i agressió té efectes sobre el seu procés de creixement. Però els adolescents tenen molta energia positiva i això és molt bo: cal donar-los lloc per a desenvolupar-la. Cal, també, una comunicació clara i transparent que ajudi a comprendre realitats complicades.

—Acusen els presos de rebel·lió i, per tant, de violència, però els nens han vist que la violència l'exercien els altres...

és una contradicció difícil d'explicar a un nen...

—No tenim cap més remei sinó escoltar i explicar-los-ho bé. I tornem-hi: acompanyar-los, donar-los seguretat, proporcionar-los informació, facilitar-los la possibilitat de parlar i de participar en la presa de decisions...

—I si els qui hem de fer l'acompanyament també som víctimes, com dèiem? Com ho fem per ser bons acompanyants?

—És que potser és el conjunt de la societat que ha de ser acompanyat, cadascú en la forma que sigui. Per això és important la solidaritat i reconstruir els vincles, especialment el social. I, reitero, és molt important que col·lectivament donem valor i importància als testimonis. Cal trencar el silenci, altrament no podrem fer cap mena de dol.

—Hi ha tècniques per a ajudar a passar aquest dol?

—No hi ha cap tècnica única. Es feina dels psicòlegs trobar les eines més adients a cadascú. Però elaborar el dol és fonamental perquè si no ho fem les ferides es van aprofundint i necessitem precisament que se cicatritzin. Si no se cicatritzen poden aparèixer dols no realitzats que poden arribar a convertir-se en dols patològics i, per tant, en malestar. Quan passa això, hi ha una mena de comparació entre la repressió del subjecte i la de l'objecte. I el resultat és un sentiment de culpa. Si no es treballen aquests dols, si no els treballem ara, poden aparèixer patologies futures, que encara és aviat per determinar. Però sí que sabem les patologies que han aparegut derivades dels traumes del 36, en les generacions posteriors. En alguns casos han aparegut fòbies, compulsions obsessives i problemes d'aprenentatge. La primera cosa que cal fer és, ho dic una vegada més, acompanyar i testimoniar. Poder parlar i ser escoltat. D'aquesta manera trenques la barrera del silenci. Si trenques la barrera del silenci ajudes a reintegrar totes les experiències traumàtiques i per tant promous el benestar. És a dir: parlar i acompanyar no solament

El segle XX i el segle XXI seran l'era de la violència, del maltractament i del trauma. En canvi hauríem d'aconseguir que fos l'era del testimoni

fa una funció terapèutica, sinó també una funció pedagògica per al conjunt de la societat.

—Creieu que de moment ho fem prou bé, com a societat?

—Com dèiem, el judici no hi ajuda, i tenim molta feina per fer, però no tenim més remei que fer-la i sortir-nos-en. La paraula obre la porta a la salut i a la salut mental. Saber escoltar, que és més complicat que no ens pensem, és fonamental. Testimoniar i ser acompanyat és un instrument doble i molt efectiu perquè redueix els símptomes i, per tant, fa que millorem. A més, converteix les sensacions i les imatges en paraules. I per tant la memòria traumàtica perd toxicitat, deixa de ser tan greu. Això és claríssim. Em fa l'efecte que el segle XX i el segle XXI seran l'era de la violència, del maltractament i del trauma. En canvi, hauríem d'aconseguir que fos l'era del testimoni. Si no, ens costarà molt de sortir-nos-en. Hem de construir un gran laboratori interdisciplinari, en què treballi la història, la justícia, la sociologia i la salut mental. I amb això recompondre tota la subjectivitat devastada. Aquest laboratori ha de ser una cura comunitària per a arribar a la veritat. Hem de trencar l'estratègia de la por i el discurs autoritari que sentim cada dia, per trencar les hipòtesis falses. Cal que parlem, testimoniem i que recuperem la veritat col·lectiva. Ho podem aconseguir. No tenim més remei que continuar treballant-hi perquè és un problema de salut pública. ■

Festivals Strenes a Girona

Fires Saló del Còmic a Barcelona

Exposicions Luxe de l'antic Llevant al CaixaFòrum

VilaWeb { Paper > 6-7/4/2019

**D.E.S.
C.O.N.N.E.C.T.A.**

ARTS ESCÈNIQUES
GASTRONOMIA / LLIBRES / MÚSICA
CULTURA POPULAR
CINEMA / ARTS VISUALS / MUSEUS
FIRES I MERCATS

L'exposició antològica 'Sura com el diseg i el destí en la memòria' repassa els 55 anys de carrera de l'artista

L'OBRA D'ARTUR HERAS OMPLE XÀTIVA

Fins al 29 de maig, les obres de l'artista Artur Heras omplen diversos espais de la seva ciutat, Xàtiva. AX

L'OBRA D'ARTUR HERAS OMPLE XÀTIVA

Exposicions L'exposició antològica 'Sura com el diseg i el destí en la memòria' repassa els 55 anys de carrera de l'artista

REDACCIÓ

Fins al 29 de maig, les obres de l'artista Artur Heras omplen diversos espais de la seva ciutat, Xàtiva: n'hi ha al Museu de Belles Arts de la Casa de l'Ensenyança, a la capella de l'Hospital Reial, al convent de Sant Domènec i al Palau de l'Ardiaca. Es tracta de la mostra antològica 'Sura com el diseg i el destí en la memòria' que repassa els 55 anys de carrera del pintor. La mostra divideix el contingut en quatre espais significatius del patrimoni històric artístic de Xàtiva. Fins i tot, alguns, com ara el Palau de l'Ardiaca i la Capella de l'Assumpció a l'Hospital, s'estrenen com a espai expositiu. Això, des del punt de vista d'Heras, que ha estat treballant en el projecte quinze mesos, és tot un luxe.

A la Casa de l'Ensenyança hi ha la mostra 'Origen', amb peces al·lusives al paisatge de la Xàtiva d'ara fa cinquanta anys. Per això s'inclouen referències als seus inicis, com ara una petita aquarel·la

Les quatre exposicions estrenen encara més el vincle entre l'obra d'Artur Heras i Xàtiva. AX

La intenció és que 'Sura com el desig i el destí en la memòria' situï la ciutat en el radar cultural del país i serveixi per a descobrir indrets poc coneguts de Xàtiva

que va pintar de petit. També s'hi poden trobar representacions de personatges que visquen al voltant del carrer de les Ànimes, on Heras va néixer l'any 1945 i hi va viure fins al 1957, quan es va traslladar a València amb els seus pares.

Al convent de Sant Domènec, s'hi mostra 'Memòria', un recull d'obres de gran format que repassen algunes imatges recurrents en la llarga trajectòria d'Heras. Hi ha una pluralitat de formes, formats i materials que responen a la seva passió creativa i a la curiositat intel·lectual. Gran part de les obres provenen d'una exposició de fa dos anys a la Nau de la Universitat de València. Per a Heras, aquest grup d'obres és el més important pel que fa a format i qualitat de l'exposició.

La capella de l'Assumpció a l'Hospital Reial es transforma en un homenatge a Alfons Roig, mestre i amic de l'artista. Segons Heras, 'Roig va simbolitzar tota una cultura de l'art contemporani'. La mostra es diu 'L'Amic' i conté obres relacionades amb Alfons Roig, el seu magisteri artístic i la seva vinculació amb l'ermita de Llutzent.

Finalment el Palau de l'Ardiaca alberga la mostra 'RibHeras', un tribut d'un artista xativí a un altre artista xativí: Josep de Ribera 'Espanyoletto', mestre del barroc. En aquest punt, Heras compara la ciutat amb el seu màxim exponent artístic: 'el Palau de l'Ardiaca és molt ocult, tan ocult com ho és l'obra de Ribera'. I seguint amb els paral·lelismes entre el pintor barroc i la ciutat, afegeix:

'Xàtiva té un potencial enorme pel que fa a l'arquitectura i història. Li passa com a Ribera: és molt coneguda però està oculta.'

Les quatre exposicions estrenen encara més el vincle entre l'obra d'Artur Heras i Xàtiva, la seva ciutat natal. De fet, l'ajuntament veu la mostra com un homenatge d'Heras a la seva ciutat i la considera una de les exposicions més destacades que s'han fet a la ciutat aquests darrers anys. A més, el fet d'ocupar quatre espais expositius dona idea de la magnitud de l'esdeveniment. La intenció és que 'Sura com el desig i el destí en la memòria' situï la ciutat en el radar cultural del país i serveixi per a descobrir indrets poc coneguts de Xàtiva.

El festival Strenes arrenca a Girona aquest cap de setmana. FS

STRENES 2019: NOUS DISCS, RONDES ESTIUENQUES, ANIVERSARIS, RETORNS I CONCERTS ESPECIALS

Festivals Doctor Prats, els Catarres, Andrea Motis, Mishima, Noa o Gerard Quintana són alguns dels músics destacats que actuaran al festival

REDACCIÓ

El festival Strenes arrenca a Girona aquest cap de setmana, després d'un concert sorpresa d'Oques Grasses que es va fer dissabte passat al terrat de l'Oficina de Turisme de la Rambla. Cada primavera, l'Strenes presenta els principals grups del país que aquesta temporada estrenen disc. Enguany hi haurà més de quaranta concerts, amb els nous discs de la cantant israeliana Noa, del carismàtic Alfred Garcia, de Macaco, de Lax'n'Busto amb el retorn de Pemi Fortuny, d'Andrea Motis acabada d'arribar del Brasil i dels clàssics Elèctrica Dharma. I encara Doc-

tor Prats, els Catarres, Buhos, Marcel i Júlia i Rosana hi estrenaran rondes i espectacles d'estiu.

Aquest cap de setmana serà el torn d'Alfred Garcia, ex-concursant de 'Operación Triunfo', que divendres presentarà per primera vegada al país els temes del seu darrer disc, titulat *1016*. Dissabte s'hi podrà sentir Andrea Motis interpretant les peces del nou disc *Du outro lado azul*. És un viatge pel Brasil en què el jazz es fusiona amb instrumentistes brasilers d'alt nivell. A més farà una posada a escena molt especial a l'Auditori de Girona amb tots els músics originals que han participat en l'enregistrament del disc. I un grup que enguany ha fet un canvi cabdal és Doctor Prats, que ha

publicat l'àlbum *Venim de lluny*. Dissabte a la sala la Mirona presentaran la seva nova ronda *Avui lluny és més a prop*, que de segur que aquest estiu es podrà veure en molts pobles i festivals de tot el país.

La setmana entrant, el divendres 12 d'abril es podrà veure i sentir a l'Auditori el nou espectacle dels Catarres. Es diu *Totes les nostres cançons parlen de tu* i és un viatge per la discografia del grup amb una proposta íntima, una escenografia acurada i acompanyat d'un quartet de corda. Un retorn molt esperat és el de mítica companyia Elèctrica Dharma, que després de quaranta-set anys sobre els escenaris presentaran el nou disc, *Flamarada*, al Teatre Principal. Dissabte 13 d'abril Eduard Costa, ex-membre dels

Les escales de la catedral, un dels indrets més emblemàtics de la cloenda de l'Strenes. FS

El festival Strenes, com és habitual, manté el compromís amb el talent gironí i amb l'escena emergent del país

Amics de les Arts, presentarà *L'últim indi*, el seu nou disc tot sol. Aquest mateix dia també es podrà sentir Pavvla, una de les artistes novelles i amb més projecció. Presentarà el seu segon disc, tan esperat, *Secretly hoping you catch me looking*.

Gerard Quintana encapçala el cartell del tercer cap de setmana del festival. El divendres 26 d'abril oferirà l'espectacle *Intocables* al Centre Cultural la Mercè. És un recorregut per diverses cançons que en el curs de la història han estat prohibides, perseguides, censurades, odiades però mai ignorades. *Letters to Bach* és el darrer disc de Noa, que s'inspira en les cançons de Johan Sebastian Bach. Es podrà sentir per primera vegada al país el dissabte 27 d'abril. I Joan Garriga, que encara no ha publicat disc, oferirà un avançament d'alguns temes nou en el concert obert a tothom, dissabte a la plaça de Catalunya.

El 30 d'abril i l'1 de maig els Lax'n'Bus-tot faran dos concerts amb les cançons del seu darrer disc, *Polièdric*. Hi han pres part sis cantants: de Ramon Mirabet a Miquel Abras passant pel cantant original del grup, Pemi Fortuny. La ronda de presentació del disc només farà tres parades i té per reclam principal la participació de Fortuny en directe.

El darrer cap de setmana del festival tindrà dos escenaris molt especials: les escales de la catedral, un dels indrets més emblemàtics de la cloenda de l'Strenes, i les escales de Sant Domènec. En el primer indret el divendres 3 de maig Mishima hi farà un concert per celebrar vint anys de trajectòria: *Potser ens hauríem de preocupar*. L'endemà, el dissabte 4 de maig, el duet format per l'antic membre de Txarango Marcel Lázara

i Júlia Arrey presentaran un nou espectacle anomenat *Km 0* que explora les sonoritats d'objectes quotidians. Finalment, els encarregats de cloure el festival Strenes seran Macaco i Miquel Abras, aquest darrer amb un concert ple de col·laboracions especials.

El talent emergent es fa un forat en la programació

El festival Strenes, com és habitual, manté el compromís amb el talent gironí i amb l'escena emergent del país programant tots aquests grups i músics en la secció 'El que vindrà'. Formen part d'aquest apartat el *trap* positiu de Lildami al grup mallorquí Donallop. També s'hi podran viure actuacions com ara les del grup Balkan Paradise Orchestra, els joves Kids From Mars, Toni Beiro, Bipolar, Joina i Aliena. ■

EL CÒMIC BARCELONA RENOVAT ES CONCENTRA EN TRES DIES I TINDRÀ STAN LEE DE PROTAGONISTA

Fires El Saló Internacional del Còmic de Barcelona, que es fa aquest cap de setmana, ara es diu Còmic de Barcelona

REDACCIÓ

Ara que ja té 37 anys, el Saló Internacional del Còmic de Barcelona canvia de nom i a partir d'aquest cap de setmana passa a anomenar-se Còmic Barcelona. Rere aquesta operació de canvi de nom, hi ha l'objectiu de renovar la trobada per tal d'adaptar-la als nous temps i fer-la més inclusiva. 'Volem ser més, volem un còmic per tots, volem fer arribar el món del còmic a més públic', explica la directora general de FICOMIC, Meritxell Puig. En aquesta nova etapa, el Còmic Barcelona es redueix de quatre a tres dies i suma més metres quadrats als palaus 1, 2 i 5 de la Fira de Barcelona.

Stan Lee, protagonista indiscutible

Un dels protagonistes del festival serà el dibuixant Stan Lee, mort fa pocs mesos. Editor, guionista i divulgador, Lee era conegut sobretot per haver creat alguns dels personatges més emblemàtics de la saga de còmics Marvel, amb Superman al capdavant. S'homenatjarà Lee amb una gran exposició, 'Stan Lee and the American Comic Book', que es dividirà en diverses parts i que vol anar més enllà de les seves creacions per valorar tot el seu llegat en el món del còmic. Per això, la primera part està dedicada a la figura de Lee com a guionista i editor i als herois que va crear. La segona estudia les seves aportacions al món del còmic, i la tercera està dedicada a diversos dibuixants que van provar sort als Estats Units. Final-

Un dels protagonistes del festival serà el dibuixant Stan Lee, mort fa pocs mesos. ACN

ment, la quarta part és un espai perquè diversos autors i tothom qui ho vulgui pugui homenatjar Stan Lee.

Les altres quatre exposicions destacades

Al Comic Barcelona es podran veure quatre mostres destacades més. La primera és l'exposició antològica de l'obra de Laura Pérez Vernetti, qui es va endur el Gran Premi del Saló de l'any passat i comptarà amb diversos originals. N'hi haurà una altra de dedicada al llibre *Pinturas de guerra* d'Ángel de la Calle, que constarà de setze originals. També es podrà veure el còmic guanyador del premi Autora Revelació del certamen de l'any passat: *Estamos todas bien*, d'Ana Penyas. Finalment, hi haurà una mostra retrospectiva dedicada al dibuixant Josep

Solana 'Joso', fundador de la prestigiosa Escola Joso, que fa 80 anys.

Els autors convidats

Un dels grans reclams del Còmic Barcelona són els convidats, entre els quals sempre hi ha alguns dels millors autors del panorama nacional i internacional. Enguany, el més destacat és el dibuixant nord-americà Daniel Clowes. Referent internacional del còmic i autor de *Ghost World*, Clowes ha rebut més d'una dotzena de premis Harvey i mitja dotzena de premis Eisner, a més de ser guardonat el 2011 amb un Pen Award. A més de ser un dels principals exponents de la novel·la gràfica en l'actualitat, l'autor ha fet il·lustracions per a prestigioses revistes com ara *The New Yorker*, *Vogue* i *Newsweek*, i també cartells de films i animacions per videoclips.

Acompanyant aquests tresors, la mostra es complementa amb diverses peces audiovisuals. ACN

CAIXAFÒRUM ES PASSEJA PEL LUXE DE L'ANTIC LLEVANT AMB EL FONS DEL BRITISH MUSEUM

Exposicions La mostra presenta 200 objectes pertanyents als imperis assiri, babilònic, fenici i persa

REDACCIÓ

El CaixaForum de Barcelona acaba d'estrenar l'exposició 'Luxe. Dels assiris a Alexandre el Gran', una de les grans mostres de la temporada, amb gairebé 200 objectes provinents dels fons del British Museum. L'exhibició recorre la història del Llevant antic (900-300 a.C) amb peces que acrediten la importància del luxe en els seus diversos imperis, des dels assiris fins als perses passant pels fenicis.

L'exposició presenta, en total, 217 peces de les destacades col·leccions que posseeix el British Museum, la institu-

ció que comissaria la mostra per mitjà d'Alexandra Fletcher, conservadora del Departament del Llevant. Entre els objectes, hi ha delicades peces d'ivori i joies, ornaments de mobiliari, vidres, ceràmica, metalls preciosos i relleus assiris de grans dimensions. Destaquen els relleus de paret del famós palau de Nínive, i les exquisides peces i miniatures procedents del tresor de l'Oxus. És el tresor més gran d'objectes d'or i plata provinent de l'antiga Pèrsia i la qualitat de les seves peces són d'un importància extraordinària.

Acompanyant aquests tresors, la mostra es complementa amb diverses peces audiovisuals. Sis vídeos permeten

de conèixer la manera de treballar els principals materials amb què es van elaborar les peces més luxoses que es poden veure a l'exposició. També s'hi inclouen pantalles interactives i un mapa dinàmic per situar-se geogràficament i conèixer detalls d'algunes peces.

El luxe a l'antic Llevant

Els antics imperis assiri, babilònic, fenici i persa ocupaven una àrea compresa entre l'actual península Ibèrica i l'Índia, i formaven un corredor de comunicació entre la Mediterrània i l'Àsia. Aquests territoris van ser escenari de lluites incessants, conquestes i saqueigs de tota mena, però també d'un intens comerç

Arriba al CaixaForum de Barcelona en la seva estrena a Europa després d'haver passat pel Hong Kong Museum of History

Alexandre el Gran va ser una peça clau en aquesta història. ACN

de matèries primeres, pedres precioses i objectes manufacturats.

Entre els anys 900 i 300 aC, els poderosos governants del Llevant van construir palaus sumptuosos i jardins plens d'immenses quantitats de tresors, i és que, per a molts, l'adquisició d'objectes de luxe era un objectiu militar important. Des de l'aparició de l'Imperi Assiri fins a les conquestes d'Alexandre el Gran, aquest va ser un món connectat, i l'estabilitat política i econòmica va ser crucial per a la producció d'articles de luxe.

Alexandre el Gran va ser una peça clau en aquesta història: àvid de les riqueses de l'Imperi dels aquemènides, va anar

conquerint terres fins que va arribar al Llevant. El seu triomf va aportar prosperitat i refinament a Grècia, i va donar lloc a una barreja eclèctica d'elements culturals: l'hel·lenització.

L'exhibició del luxe i la riquesa aconseguits reforçava el poder polític i intimidava els enemics. L'equipament militar també s'embellia per convertir-lo en objecte de luxe. La demanda d'articles de luxe es va estendre a tots els nivells de la societat, per la qual cosa es van produir còpies i versions més barates d'aquesta mena d'objectes. La imitació, l'adaptació i la creació de nous objectes inspirats en els originals van ser la resposta de l'elit als nous contactes entre diferents

zones, cosa que va generar noves formes de luxe.

La quarta exposició conjunta amb el British Museum

'Luxe. Dels assiris a Alexandre el Gran' arriba al CaixaForum de Barcelona en la seva estrena a Europa després d'haver passat pel Hong Kong Museum of History. És la quarta de les exposicions conjuntes entre la Caixa i el British Museum que, des del 2016, s'han pogut veure a diversos centres CaixaForum. 'Els pilars d'Europa' va ser el primer projecte que va fructificar, seguit per 'La competició a l'antiga Grècia' i 'Faraó. Rei d'Egipte'.

Francesc Orella a '7 raons per fugir'. ACN

'7 RAONS PER FUGIR', UNA COMÈDIA SURREALISTA AMB SERGI LÓPEZ I FRANCESC ORELLA

La comèdia negra *7 raons per fugir* arriba a la gran pantalla amb un repartiment destacat format per Emma Suárez, Sergi López, David Verdager, Jordi Sánchez, Antonio Resines, Francesc Orella o Aina Clotet. Uns personatges que viuen set històries entre l'horror i la comèdia, marcades pel surrealisme d'una societat que sembla que no progressa. Es tracta del debut dels directors Esteve Soler, Gerard Quinto i David Torras, que parteixen de les obres teatrals de la *Trilogia de la Indignació* de Soler.

7 raons per fugir

Direcció: Gerard Quinto, Esteve Soler.
Intèrprets: Aina Clotet, Emma Suárez,
Lola Dueñas; Sergi López, Francesc
Orella, David Verdager. Gènere:
Comèdia.

Set històries que barregen horror i comèdia. Set moments d'humor negre tan estranys com propers. Set visions surrealistes d'una societat que no progressa: la família, el nen pobre, els veïns, la llogatera, l'empresari, l'atropellat i les noces. Set històries d'humor negre d'una societat disfuncional. En català.

Andrea Motis, la trompeta silenciosa

Direcció: Ramon Tort. Gènere: Documentari.

La jove trompetista de jazz Andrea Motis va viure un moment crucial en la seva precoç carrera quan va actuar a Nova York al costat de la cantant amb Omara Portuondo. Tot i així, la seva vida és la d'una noia normal que fa coses tan quotidianes com ara menjar de carmanyola entre classe i classe mentre repassa partitures en un parc. En català.

Ments brillants Première année

Direcció: Thomas Lilti. Intèrprets: Darina El Joundi, Graziella Delerm, Noémi Silvanica; Vincent Lacoste, William Lebghil, Michel Lerousseau. Gènere: Drama.

En la preparació de les proves d'accés a la facultat de medicina, l'Antoine i en Benjamin trobaran un món competitiu, ple de nits d'estudi intens... Però l'objectiu és encoratjador: un futur brillant!

La catifa màgica Hodja fra Pjort

Direcció: Karsten Kiilerich. Gènere: Animació.

Voleu que us expliquem una història de 'Les mil i una nits'? Vet aquí que una vegada hi havia un nen que va aconseguir voltar pel món i derrotar tots els seus enemics! Però mai no ho hagués aconseguit sense l'ajut d'una cabreta fidel, d'una noia de la gran ciutat i d'una catifa voladora...

És un llibre sorprenent, perquè s'allunya del tòpic a mesura que el vas llegint, t'atrapa i, com fa la bona literatura, et fa pensar en què consisteix la condició humana

Rosa Rey

'L'ARXIPÈLAG DEL GOS' DE PHILIPPE CLAUDEL

Us oferim un tast d'aquesta novel·la que publica Angle · La seva editora, Rosa Rey, ens en parla

COBERTA DEL LLIBRE 'L'ARXIPÈLAG DEL GOS' DE PHILIPPE CLAUDEL, PUBLICAT PER ANGLE EDITORIAL

REDACCIÓ

L'única illa habitada de l'arxipèlag del Gos es desperta un matí amb l'aparició a la platja dels cossos de tres suposats emigrants subsaharians que sembla que s'han ofegat provant de travessar la Mediterrània. Per no espantar turistes ni inversions imminents, tothom actua interessadament, amb covardia i secretisme. Però el mestre del poble pensa que potser cal investigar aquelles morts, que la versió oficial és massa simple. Aquesta és la sinopsi de la nova novel·la de Philippe Claudel, *L'arxipèlag del Gos*, que acaba de publicar Angle Editorial, traduït per Jordi Martín Lloret.

Podeu llegir-ne el segon capítol sencer.

Diu l'editora d'Angle, Rosa Rey, de la novel·la:

'Els cadàvers de tres joves negres apareixen un matí a la platja de l'única illa habitada de l'arxipèlag del Gos. Les forces institucionals del poble decideixen que aquesta troballa no és convenient per les imminents inversions turístiques que s'esperen i faran desaparèixer els cadàvers. El Professor, però, no està d'acord amb la decisió i decideix d'esbrinar qui eren i d'on venien.'

Continua: 'Claudel és un sospitós habitual a casa nostra. Des que el 2005 va guanyar el premi Llibreter amb *Les ànimes grises*, ha continuat guanyant lectors amb *La néta del senyor Lihn*, *Perfums* i *La investigació*. Claudel no defrauda mai. En aquest llibre s'atreveix a parlar del drama més important al segle XXI: la indiferència, l'egoisme i la covardia davant les fronteres, el desarrelament i les guerres que no volem veure però existeixen. I ho fa amb una prosa que recorda la falla, uns personatges arquetípics per universals i tot embolcallat d'un aire de novel·la negra. És un llibre sorprenent, perquè s'allunya del tòpic a mesura que el vas llegint, t'atrapa i, com fa la bona literatura, et fa pensar en què consisteix la condició humana.'

PIZZA

Un plat per a fer festa, amb els petits i amb els grans també

Ingredients

Per a fer la pasta:

1/2 kg farina de força

1/4 l aigua mineral

10 g llevat de forner

10 g sal

25 g oli

Per a farcir la pizza:

1 pot de tomàquet triturat cuit

1 tall de pernil dolç gruixut per a fer-lo a daus

1 grapat de xampinyons

1 pebrot vermell

1 paquet de formatge mozzarella ratllada
orenga, oli, sal

NEUS CUSCÓ

Per a fer la pasta: desfem el llevat amb una mica d'aigua. Posem la farina en forma de volcà a sobre el marbre i a dins hi posem l'oli, l'aigua, la sal i el llevat desfet. Treballem la pasta amb la mà fins que quedi fina, que es desenganxi de les mans però que no es trenqui. L'emboliquem en paper film i la deixem reposar a la nevera dotze hores com a mínim.

Passat aquest temps, agafem la pasta i la treballem una mica més. Li donem la forma rodona i la posem en una safata per a anar al forn. A sobre, hi posem un llit de salsa de tomàquet, els daus de pernil dolç, uns quants xampinyons tallats a rodanxes i unes tires de pebrot vermell per donar-hi color. Espolsem orenga per sobre, un raig d'oli i sal. Finalment, hi afegim la mozzarella ratllada.

Enfornem la pizza i la deixem coure uns vint minuts, fins que sigui cuita. El forn ha d'anar fort, entre 200° i 220°.

Wikileaks denuncia que
Assange serà expulsat de
l'ambaixada de l'Equador
'd'aquí a unes hores o uns dies'

TV3 presentarà querelles
contra Albert Rivera

El CEO posiciona VilaWeb com
el digital líder i l'alternativa als
grans diaris de paper

El CEO apunta a un gran salt endavant independentista
encapçalat per ERC

Traslladen a Brians 1 l'activista antifeixista detinguda a
la manifestació de Vox